

Postavení Padanie v Itálii

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Mgr. Lukáš Nevěděl, PhD.

Autor:

Bc. Josef Novák

Brno 2016

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Lukášovi Nevědělovi, PhD. za odborné vedení, cenné rady, poznámky a trpělivost při zpracování této diplomové práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Postavení Padanie v Itálii**

vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 19. května 2016

Abstract

NOVÁK, JOSEF. *Position of Padania in Italy*. Diploma thesis. Brno, 2015

Diploma thesis is about Padania (i.e. north regions of Italy) and about its position within Italy. Thesis will mainly focus on comparison of social, economic and other factors between Italian regions, then historical development of Italy and its regions with emphasis on differences between regions and on the scenarios that could arise, if Padania gets any form of autonomy and have impact on Italy internal organization.

Keywords

Padania, Italy, Lega Nord, Blue banana, region, federation, unitary state, autonomy, separatism

Abstrakt

NOVÁK, JOSEF. *Postavení Padánie v Itálii*. Diplomová práce. Brno, 2015

Diplomová práce se zabývá Padánií (tzn. severními regiony Itálie) a jejím postavením v rámci Itálie. Práce se zaměří především na komparaci sociálních, ekonomických a dalších faktorů mezi jednotlivými italskými regiony, dále pak na historický vývoj Itálie a jejích regionů s důrazem na diferenciaci v území a na scénáře, které by mohly nastat v případě vzniku jakékoliv formy autonomie Padánie, a měly by dopad na vnitřní uspořádání Itálie.

Klíčová slova

Padánie, Itálie, Lega Nord, Modrý banán, region, federace, unitární stát, autonomie, separatismus

Obsah

1	Úvod a cíl práce	13
1.1	Úvod.....	13
1.2	Cíl práce.....	14
2	Vymezení pojmů	15
2.1	Definice použitých pojmů	15
2.1.1	Typy státního zřízení	15
2.1.2	Region	16
2.1.3	Separatismus, autonomismus a iredentismus	18
2.2	Lega Nord	19
2.3	Padanie	21
2.3.1	Vymezení Padanie	21
2.3.2	Padanie jako stát.....	22
2.4	Modrý banán a Červená chobotnice.....	25
2.5	Použité analýzy	28
2.5.1	Shluková analýza	28
2.5.2	Konvergence a komparace	30
3	Italská republika	31
3.1	Historický vývoj Itálie.....	31
3.1.1	Starověk	31
3.1.2	Středověk	34
3.1.3	Novověk	36
3.1.4	20. století.....	38
3.2	Základní informace o Itálii.....	42

3.3	Administrativní uspořádání Itálie.....	43
3.4	Politický a volební systém Itálie	44
3.4.1	Obecná charakteristika	44
3.4.2	Hlavní politická uskupení.....	46
4	Postavení Padánie v Itálii	48
4.1	Srovnání regionů na základě vybraných dat.....	48
4.1.1	Analýza dat z roku 2004	50
4.1.2	Analýza dat z roku 2014	59
4.1.3	Růst (pokles) regionů mezi roky 2004 a 2014	66
4.1.4	Vyhodnocení.....	69
4.2	Srovnání regionů na základě kvalitativních prvků.....	70
4.2.1	Ekonomický vývoj a situace	70
4.2.2	Sociální faktory.....	72
4.2.3	Politická situace a mafie	74
4.3	Shrnutí rozdílnosti severní, střední a jižní části Itálie	79
5	Diskuze	81
5.1	Separace.....	81
5.2	Federace.....	83
5.3	Ekonomická autonomie	84
5.4	Speciální případ – změna volebního systému a postoupení určitých pravomocí v oblasti legislativní a ekonomické	85
6	Závěr	87
7	Použitá literatura	90
A	Přiložené CD	97

Seznam obrázků

Obr. 1	Vlajka Padánie (vlevo) a znak politické strany Lega Nord (vpravo)	24
Obr. 2	Modrý banán (vlevo) a Červená chobotnice (vpravo)	26
Obr. 3	Státní vlajka a znak Itálie	42
Obr. 4	Stromový diagram - 2004	52
Obr. 5	Plot of Linkage Distances - 2004	54
Obr. 6	Stromový diagram - 2014	61
Obr. 7	Plot of Linkage Distances - 2014	62
Obr. 8	Výsledky voleb 2013 do Senátu (vlevo) a Poslanecké sněmovny (vpravo) - provincie	77

Seznam tabulek

Tab. 1	Korelační matice - 2004	50
Tab. 2	Variační koeficienty - 2004	55
Tab. 3	Průměry v clusterech - 2004	56
Tab. 4	Korelační matice - 2014	59
Tab. 5	Variační koeficienty v clusterech - 2014	63
Tab. 6	Průměry v clusterech - 2014	65
Tab. 7	Růst (pokles) regionů mezi roky 2004 a 2014	67
Tab. 8	Výsledky voleb do poslanecké sněmovny 2013	75
Tab. 9	Výsledky voleb do senátu 2013	76

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

V posledních dekádách 20. století začaly postupně sílit hlasy, které poukazovaly (a stále poukazují) na velmi zásadní rozdílnost severoitalských regionů (Padánie) od ostatních italských regionů, a to ve všech aspektech – historii, kultuře, ekonomice, mentalitě obyvatel, apod. Nejdůležitějším aspektem je ekonomická výkonnost. To se naplno projevilo právě v posledních letech, kdy severní regiony táhnou ekonomiku Itálie, zatímco na jihu se pokusy o nastartování průmyslové výroby nezdařily. Většina jižních regionů žije ze zemědělství a turistického ruchu, tím ale nemůže konkurovat ekonomicky rozvinutému severu země. Do pomyslného čela hnutí za autonomii Padánie se prosadila strana Lega Nord¹, která na této skutečnosti postavila celý svůj program.

V rámci Evropské unie se nejedná o ojedinělý případ. Stejně tendence se dají sledovat na území celé Evropy, kde existuje téměř 70 různých skupin bojujících za nezávislost, uznání, nebo autonomii. Nejznámější z nich jsou příklady Flander, Skotska, Kosova či Španělska. Konkrétně se jedná o regiony Katalánska a Baskicka, které mají mnohem pevnější základ (historie, rozdílnost, apod.), podporu v řadách široké veřejnosti a daleko větší šance na změnu. To znamená, že i médií jsou daleko více sledované (zahraničními a domácími), a tím pádem padánské separatistické tendence unikají jejich zájmu. Z toho vyplývá, že povědomí o tomto tématu mezi širokou veřejností je velmi nízké.

Úvodní kapitoly práce se zaměří na informační přehled daného tématu, kde budou definovány uvedené pojmy, zkoumané statistiky a popsáni aktéři, jenž se podílí na boji za autonomii. Součástí bude stručný přehled historie, která vedla k aktuálnímu stavu a o kterou se často opírají zastánci autonomie severu poukazující na významné odlišnosti, na základě kterých vytváří symboly jednoty severních regionů.

¹ Název politické strany Lega Nord (Liga severu) a názvy oblastí, případně provincií Itálie budou uváděny v originálním znění, tj. v italštině, aby se předešlo případným nejasnostem nebo záměně názvů

V analytické části práce bude srovnání vybraných faktorů jednotlivých regionů Itálie. Zaměří se především na ekonomické a sociální faktory, jako jsou HDP na obyvatele, nezaměstnanost, vzdělanost nebo údaje o chudobě a sociálním vyloučení. Na základě těchto dat bude provedena shluková analýza, která k sobě přiřadí v těchto faktorech podobné regiony. Druhým krokem analytické části bude zobrazení rozdílnosti severních a ostatních regionů a provedeno porovnání dat v letech 2004 a 2014, na jehož základě bude možné konstatovat, zda se rozdílnost prohlubuje, nebo naopak dochází ke zmenšování tohoto rozdílu.

Navazovat bude holistické hodnocení aspektů, u kterých nelze provést analýzu dat, ale pouze zhodnocení formou úvahy nad jejich vlivem a dopadem. Mezi takové aspekty patří například kulturní a jazykové odlišnosti na základě historického vývoje, stávající nastavení systémů (politický, daňový, apod.) nebo politické preference jednotlivých regionů.

Závěrečná část práce se bude zabývat hypotetickou situací, kdy Padanie získá určitou formu autonomie. Uvažovány budou všechny možnosti, jež by mohly nastat, tj. federace, úplná separace a jiné formy autonomie, které by severní regiony mohly získat, aniž by se změnilo územní uspořádání Itálie.

1.2 Cíl práce

Cílem práce je zodpovědět výzkumné otázky, které budou uvedeny níže. Podružným cílem práce je informační přehled o Padanii a Lega Nord, o nichž není mnoho zdrojů v českém jazyce.

Výzkumné otázky:

1. Jsou severní regiony Itálie výrazně odlišné od centrálních a jižních regionů z pohledu ekonomického a socio-ekonomického? (Komparace proběhne na základě shlukové analýzy vybraných dat.)
2. Jak se liší severní regiony Itálie od centrálních a jižních regionů z pohledu historického, kulturního, lingvistického a s ohledem na další vybrané kvalitativní prvky? (Pomocí holistického studia dostupných dokumentů.)
3. Přinesla by některá z forem autonomie Padanie prospěch Itálii jako celku, včetně Padanie? (Logické zhodnocení možných scénářů formou diskuze.)

2 Vymezení pojmů

V této kapitole se zaměřím na vymezení důležitých a nejednoznačných pojmů, se kterými budu pracovat. Jedná se o pojmy státní zřízení, region, separatismus, autonomismus, iredentismus, Lega Nord, Padanie, Modrý banán a Červená chobotnice.

2.1 Definice použitých pojmů

2.1.1 Typy státního zřízení

Dle státního zřízení (formy vnitřního uspořádání) se státy dělí na složené (federace a konfederace) a unitární (na konci podkapitoly jsou zmíněny dvě již nepoužívané formy státního zřízení, říše a protektorát, a také zvláštní případy). Na základě tohoto rozdělení mají ústřední a místní orgány rozdělené pravomoci v rámci výkonu státní moci. (Filip, Svatoň a Zimek, 2006)

1. Unitární stát

Státní zřízení, které má jednotnou soustavu nejvyšších státních orgánů, právní řád (jednotnou ústavu), občanství a nedělitelné území, co se pravomocí v oblasti výkonné moci týká. Povaha unitárního státu však nevylučuje existenci vnitřní decentralizace (například Česká republika má rozdělené území na kraje, které mají určité pravomoci v nakládání s veřejnými financemi, jež jsou jim přiděleny ze státního rozpočtu), nebo existenci autonomie územních jednotek (například Skotsko v rámci Velké Británie). Rozsah autonomie a míra samosprávy u decentralizovaných územních jednotek je individuální a je zakotvena v rámci ústavy státu.

2. Federace

V případě státního uspořádání federace se jedná o stát skládající se z podřazených územních jednotek, kterými mohou být státy, země, republiky, kantony, provincie. Mezi základní znaky federace patří vztah nadřazenosti a podřazenosti (zejména právního řádu). Dále vertikální dělba pravomocí v rozhodování, existence ústavy

každé podřízené územní jednotky, určitá míra autonomie a účast subjektů územních jednotek na činnosti federálních orgánů (státu).

Federace se dělí na symetrickou a nesymetrickou. Symetrickou federací se rozumí postavení subjektů federace, které je upraveno v ústavě federálního státu a jejíž prvky (například nakládání s veřejnými financemi nebo legislativní pravomoci) jsou pro všechny subjekty stejné, příkladem je USA. Asymetrická federace naopak nemá rovnoprávné postavení jednotlivých subjektů, takovým příkladem je Rusko.

3. Konfederace

Konfederace se dá také označit jako svaz nebo společenství států. Státům zůstává jejich suverenita a dochází pouze k postoupení některých pravomocí konfederaci za účelem dosažení společných cílů. S tím souvisí vznik mocenských orgánů. Ty jsou vytvářeny pouze pro dosažení společných cílů.

Důležitým znakem konfederace je možnost státu vystoupit z tohoto uskupení. U federace je to také možné, nicméně je to vnímáno tak, že ve většině případů by došlo k újmě dané územní jednotky. V dnešní době se uspořádání konfederace nejvíce blíží Evropská unie. (Klíma, 2011)

4. Formy na pomezí

Mezi další formy státu patří protektorát a říše, ale v dnešní době se s nimi nesetkáme. Z vlastní historie známe Protektorát Čechy a Morava, jiným příkladem může být Egypt pod správou Velké Británie. Při tomto státním zřízení jde o to, že stát je pod ochranou nebo přímou správou jiného státu.

Říše je pojem, který se používá pro rozsáhlý stát skládající se z většího množství politických, územních nebo etnických oblastí. Tyto oblasti jsou v různém stupni závislosti mezi sebou. Z historie si můžeme pamatovat Svatou říši římskou nebo z nedávné doby Německo pod vládou Adolfa Hitlera. (Pavlíček, 1998)

2.1.2 Region

Vymezení pojmu region jednou definicí je složitější, jelikož se jedná o pojem používaný ve více vědních oborech a každý z nich upravuje pojem „region“ dle svých potřeb. Navíc ani v rámci stejného vědního oboru nenalezneme dvě stejné

definice. Proto uvedu tři definice, ze kterých budu vycházet v rámci mé diplomové práce.

První vymezení pochází z encyklopedie Diderot, jenž uvádí, že region je část zemského povrchu s určitými typickými znaky. Rozlišuje dva typy regionů:

- fyzicko-geografický – společné fyzicko-geografické znaky (reliéf, klima, půdy, vodstva a další), toto území bývá vysoce homogenní,
- sociálně-geografický – uzavřené prostorové vztahy, velká řada podtypů (pracovní, administrativní, obslužné, klimatické a další) a podružné dělení na mikro-, mezo- a makroregiony.

(Všeobecná encyklopedie Diderot, 2002)

Poměrně jednoduše definuje region Zbyněk Holub, který zároveň poukazuje na nejasnosti, které panují ohledně jednoznačného vymezení pojmu region. Přesto většina vědních oborů, která používá tento pojem, jej chápe jako nějaké území. Proto vymezuje region jako obecný název pro menší ohraničené územní celky v rámci většího územního celku. (Holub, 2007)

Třetí zmíněná definice od Ladislava Skokana popisuje pojem region velmi všeobecně. Jedná se o jakékoliv území vymezené společnými znaky nebo kritérii. To znamená, že existují dva způsoby, kterými je možné ustanovit region. Jedna možnost je politicky - region je administrativní jednotkou nějakého většího celku (většinou státu). Druhá možnost, kdy se region ustanoví přirozenou cestou na základě společných znaků a podobností, většinou se jedná o jazykovou, kulturní, národnostní nebo náboženskou sounáležitost (ale tyto podobné znaky mohou být téměř z jakékoliv oblasti). (Skokan, 1999)

Na základě výše uvedených definic je možné učinit závěr, že regionem se rozumí určitá oblast, která je vymezena územně (regiony až na pár malých výjimek leží vždy na jednotném ohraničeném území) a následně je vymezena podobnými znaky populace (jazykovými, kulturními, historickými, apod.), která tuto oblast osidluje. To je důvod, proč například severní Čechy patří k České republice a nikoliv k Německu.

Vzhledem k důležitému postavení Lega Nord v této práci je nutné definovat regionální stranu, protože tou Lega Nord je. Podle Maxmiliána Strmisky (2005) je

definice následující: „Samostatné stranicko-politické formace regionální obediencie, jejichž ideově-programová i organizační identita, stejně jako jimi používané (a s jejich identitou spjaté) zdroje politické legitimace a volební mobilizace mají regionální charakter.“ Autor dále zdůrazňuje rozdíl mezi regionální a regionalistickou stranou. Regionalistická strana označuje ty, jež mají silné autonomistické tendence, což regionální strany mít nemusí.

2.1.3 Separatismus, autonomismus a iredentismus

Objasnění pojmů separatismu, autonomismus a iredentismus bude daleko jednodušší, než tomu bylo v případě regionu, jelikož mají poměrně pevně stanovené definice, ale mírné rozdíly se dají nalézt i zde. Jsou uváděny dohromady, protože spolu velmi úzce souvisí.

- Separatismus – „Snaha menšiny odtrhnout se od současného státu a vyhlásit nezávislost.“
- Autonomismus – „Snaha menšiny docílit územní nebo politické autonomie v rámci současného státu.“
- Iredentismus – „Snaha odtrhnout území obývané menšinou a připojit je k jinému státu (zpravidla k vlastnímu národnímu státu).“

(Fňukal, 2013)

Lze vysledovat, že všechny pojmy označují snahu menšiny o určitou formu nezávislosti na současném státu, jehož jsou součástí. V úzkém vztahu jsou hlavně iredentismus a separatismus – v užším pojetí se jedná o odlišné pojmy, nicméně v širším pojetí se iredentismus stává podkategorií separatismu. Důvodem pro kteroukoliv formu nezávislosti je většinou národnostní, rasová či náboženská odlišnost od ostatních částí současného státu. V rámci veřejného vnímání se většinou nerozlišují jednotlivé pojmy a souhrnně se označují jako separatismus, a to v jakékoliv situaci, kdy se jedná o tendence menšiny získat určitý druh nezávislosti. (Mareš, 2010)

V dnešním světě existuje dlouhá řada hnutí, která se označují jako separatistická (ať už se jedná o separatistická, iredentistická, nebo autonomistická). Pro příklad budou uvedeny nejznámější případy, kterými jsou

konflikt Izraele s Palestinou, Tibet v Číně, Náhorní Karabach v Ázerbájdžánu nebo Kašmíru na pomezí Indie, Pákistánu a Číny. I v rámci Evropy je možné sledovat separatistické tendence, zejména u Baskicka a Katalánska ve Španělsku. (Rubenstein, 2011) Nejaktuálnějším tématem jsou boje na Ukrajině. Práce se zabývá tendencemi a postavením Padanie v Itálii, které jsou jako snahy Skotska (Velká Británie) nebo Vlámka (Belgie), méně mediálně sledované a zůstávají tak více skryty před širokou veřejností (kromě případu, kdy Skotové již rozhodovaly v referendu, což je poslední krok celého hnutí), hlavně proto, neboť se nejedná o ozbrojená nebo jiným způsobem vyhrocená hnutí.

2.2 Lega Nord

Lega Nord (česky Liga severu) je italská politická strana, která se snaží prosadit autonomii Padanie. Konkrétně se jedná především o regiony Veneto a Lombardia. Strana byla založena roku 1989 spojením 6 různých stran (lig, jak se v Itálii nazývají politické strany): Lega Lombarda, Liga Veneta, Piemont Autonomista, Unione Ligure, Lega Emiliano-Romagnola a Alleanza Toscana. Do čela strany se zvolil Umberto Bossi, lídr Lega Lombarda a člen italského parlamentu. Strana zastupovala industrializovaný sever, který svým výkonem udělal z Itálie pátou největší industrializovanou zemí světa. Lega Nord vystoupila jménem severních regionů proti vysokým daním a centrálnímu neefektivnímu státu. (Giordano, 2000)

V roce 1992 získala Lega Nord v parlamentních volbách 8,7 % hlasů. To byl na novou stranu velký úspěch, který jim napomohl dostat se do vládní koalice o dva roky později společně s Forza Italia, kterou vedl Silvio Berlusconi. Ve vládě panovala nespokojenost jednotlivých stran se svým postavením (možností podílet se na výkonu funkce) a se stylem vedení vlády premiéra Berlusconiho, který zastával post autoritativního a technokratického lídra. To vyústilo ve vystoupení většiny členů Lega Nord z vládní koalice, čímž nebylo dosaženo vládní většiny a Berlusconi byl nucen podat demisi. (Kunc, 2000) V roce 1996 získala Lega Nord už 10,1 % hlasů a v roce 2001 opět spojila síly s Forza Italia a utvořila koalici, která trvala až do roku 2011, kdy rezignoval Silvio Berlusconi.

Během této doby strana několikrát změnila svůj hlavní politický cíl. Začala s autonomií severní Itálie, což byla teorie konfедераční Itálie (sever, střed a jih),

která byla nahrazena daleko vhodnější federalistickou teorií založenou na modelu etno-občanských států, která měla podporu i mezi členy ostatních politických stran. (La Rosa, 2012)

Další změna nastala po volbách v roce 1996, kdy jako svůj hlavní politický cíl Lega Nord prohlásila odtržení severu Itálie a vytvoření nového státu pod názvem Padanie. V roce 2001 došlo opět ke změně rétoriky, kdy strana lobovala za fiskální federalismus tak, aby daně, které budou odvedeny severními regiony, byly opět reinvestovány v těchto regionech. (Giordano, 2002)

V roce 2012 vyplula na povrch data spojující rodinu lídra Bossiho s korupcí, konkrétně jeho syna, který byl členem Regionální komise Lombardie. To ve veřejném mínění vyvolalo negativní dojem, protože strana bojuje proti korupci v zemi, ale sama se do ní zapojuje. Po této události Bossi odstoupil, což byla pro Lega Nord velká rána, jelikož měla v Bossim charismatického a vlivného muže, kterého nebylo snadné nahradit. V utajení byl jeho nástupcem zvolen Roberto Maroni, který paradoxně začal stranu směřovat pravicověji a kloní se spíše k úplné separaci severu než k federalismu. (Del Frate, 2012) Nicméně volby v roce 2013 ukázaly, že bude stranu potřeba významněji reorganizovat, protože 4,08 % hlasů je značný propad oproti předchozím obdobím. Ukázalo se, že dochází ke ztrátě důvěry ze strany občanů severoitalských regionů.

V Itálii je strana známá pro své xenofobní smýšlení, což dokazují vyjádření a komentáře v médiích. Například Piergiorgio Stiffoni, jenž byl členem Senátu, prohlásil, že využitím krematorií by se dala jednoduše vyřešit otázka ilegálních přistěhovalců. Pokud se na stranu podíváme objektivně z vnějšího pohledu, je zřejmé, že je jedním z příkladů subjektu, který může existovat pouze tehdy, existuje-li nepřítel. Těch měla za dobu svého působení mnoho, ať už reálných soupeřů v boji o politickou moc nebo uměle vytvořených, kteří byli použiti jako nástroj pro vytváření image.

Za dobu existence strany se nepřátelé měnili, ale často se také vraceli. Na prvním místě stála hospodářská krize. Gianni D'Amato (1997) použil pro Lega Nord výraz „politický krizový podnikatel“, protože strana napadala přijatá opatření dosavadního výkonného aparátu. Mezi časté subjekty, na kterých si strana

vytvářela image a bojovala proti nim nebo proti řešením vlády, jež v daných případech použila, jsou následující:

- terroni, což je pohrdavé označení jižních Italů,
- imigranti, zejména z Afriky, Albánie, Rumunska, Číny a Turecka,
- Řím jako symbol jižního lidu a centrální vlády,
- muslimové,
- komunisti,
- fašisti,
- homosexuálové, protože strana zastává názor, že padánský občan nemůže být homosexuální,
- Evropa až po zavedení eura a přijetí kandidatury Turecka,
- Mario Monti, kvůli zvýšení daní padánského lidu – Lega Nord navrhovala prodat jižní Itálii jako vyřešení dluhové problému země.

Z výše uvedeného je zřejmé, že o nepřátele strana nemá nouzi a pouze strategicky vybírá, který nepřítel se jim hodí pro momentální cíle. Aktuálně to jsou imigranti v Evropě. (La Rosa, 2012)

2.3 Padanie

2.3.1 Vymezení Padanie

Název Padanie není oficiálně nikde zanesen, a tudíž kolem konkrétního vymezení Padanie panuje zmatek. Je potřeba vzít v úvahu kontext textu, kde se název Padanie nachází, jelikož každý autor pro potřeby svého textu může uvádět rozsah Padanie jinak. Existují čtyři oficiálně vnímaná vymezení, která byla publikována – geografická, Brerova, Fantiho a vymezení politickou stranou Lega Nord, se kterým bude pracovat tato práce.

Geografické rozdělení bylo zažité od nepaměti, nicméně skrze jazykovou bariéru mezi starými nebo již zaniklými jazyky a moderními se dočkala ustanovení

až v Enciclopedia Universo v roce 1965. Ta Padánii určuje jako oblast v povodí řeky Pád a přilehlé oblasti. (Enciclopedia Universo, 1965)

Zhruba ve stejné době přišel italský žurnalista Gianni Brera s vlastním vymezením. Padánii určil jako oblast, která v době Marcuse Porciuse Cata odpovídala Předalpské Gálii. Jednalo se o region Itálie osídlený Kelty a následně dobytý Římskou republikou. Opět se jedná především o povodí řeky Pád, v dnešní době by byl ohraničený ze severu a západu Alpami (až k Ženevskému jezeru), z východu Jaderským mořem a z jihu řekami Pád a Rubikon a posléze Apeninským pohořím. (Brera, 1993)

Koncem 20. století byl název Padánie poprvé použit v socio-ekonomickém významu, kdy Guido Fanti navrhoval unii mezi regiony Emilia-Romagna, Veneto, Lombardia, Piemonte a Liguria. (Santini, 1975)

Tento model doznal během let řadu změn od mnoha autorů, nicméně nejvýrazněji se o to zasadila až Lega Nord, která v návaznosti na ekonomickou situaci v jednotlivých regionech Itálie vymezila Padánii jako všechny severní regiony (ekonomicky vyspělé oproti ostatním italským regionům) a v rámci své ideologie se snažila o jejich autonomii. Postupem času přiřadila do Padánie také regiony Toscana, Umbria a Marche, především z důvodů silnější pozice politické strany a ekonomicky podobné síly těchto regionů. (Lega Nord, 1996)

2.3.2 Padánie jako stát

Lega Nord nezůstala pouze u vymezení území, na kterém se chce angažovat, ale započala hnutí, během kterého se snaží o vytvoření národní identity Padánie a v některých ohledech se jí to daří lépe než Evropské unii s Evropou.

V průběhu posledních let strana vytvářela jednotlivé prvky národní identity. Momentálně se jedná o následující:

- vlajka: „Alpské slunce“ (obrázek č. 1),
- národní hymna: Va' Pensiero of Giuseppe Verdi,
- národní hrdina: Alberto da Giussano,
- národní rituál: l'ampolla,
- národní dny: den kletby a den nezávislosti,
- národní administrativa: parlament v Mantově a vláda v Benátkách,
- armáda: Camicie Verdi,
- národní média: Radio Padania Libera, La Padania, TV Padania,
- Ústava.

Alpské slunce ve vlajce je antickým symbolem odvozeným od „Květiny života“ a šest okvětních listů reprezentuje šest etno-lingvistických skupin žijících na území Padanie. Člen strany Gilberto Oneto vydal dokument, ve kterém popisuje historii symbolu a jeho propojení s územím Padanie. Tím pouze deklaruje vážnost, kterou strana vkládá do vytváření jednotné identity. (La Rosa, 2012)

Jak už bylo zmíněno výše, Lega Nord se snaží co nejvíce distancovat od centrální vlády, to znamená, že taktéž odmítá veškeré italské symboly. Dalším symbolem je hymna, kde italskou státní hymnu Fratelli d'Italia nahradila Va' Pensiero, kterou napsal Giuseppe Verdi a o níž bylo uvažováno jako o náhradě původní hymny v devadesátých letech. Hlavním důvodem je oslava Říma v původní hymně a část textu, kde stojí „otrok Říma“, což je v očích strany Lega Nord nepřipustné. Hymna Padanie se hraje na Radio Padania Libera každé ráno a při každém oficiálním setkání Lega Nord. (Maiorino, 2001)

Obr. 1 Vlajka Padánie (vlevo) a znak politické strany Lega Nord (vpravo)
Zdroj: La Rosa, 2012

Při tvorbě národní identity nesmí chybět národní hrdina a nejinak je tomu i v případě Padánie. Lega Nord vybrala Alberta da Giussana, kterého následně vyobrazila ve svém oficiálním logu (viz. obrázek č. 1) v podobě rytíře se vztyčeným mečem. Alberto da Giussano je hrdinou, který bojoval a zvítězil v boji za svobodu měst v povodí řeky Pád. Pravděpodobně se jedná o fiktivní postavu, přesto se stal součástí italské kultury jako obránce měst před vpády germánských dobyvatelů. Paradoxním faktem je, že postava Alberta da Giussana je zmíněna jak v oficiální hymně Fratelli d'Italia, tak v padánské Va'Pensiero. (Malatesta, 2004)

Pravděpodobně nejbizarnější kousek se povedl straně s národním rituálem, který nazvala „l'ampolla“ (v překladu "ampule"). Spočívá v nabrání ampulky vody u pramene řeky Pád v Piemonte a její vypuštění v ústí řeky v Benátkách jako symbol očištění. Rituál je spojen se Dnem nezávislosti Padánie, který byl ustanoven v roce 1996 Umbertem Bossim na 15. září. Celá akce spočívá v setkání členů a zastánců Lega Nord, případné poznávání a nabírání nových členů. (La Rosa, 2012)

Camicie Verdi znamená v překladu Zelená trika. Dříve bývaly fašistické jednoty označovány jako Černá trika a vedení strany připouští, že se jedná o připomenutí těchto jednotek. Camicie Verdi má za úkol chránit občany Padánie před všemi ostatními (v dnešním smyslu to znamená i proti jižním Italům, imigrantům, apod.). Tato narážka není jediná v návaznosti na fašismus. Nerespektování centrální vlády dokládá i fakt, že si Umberto Bossi dovolil ustanovit sídla Parlamentu a Vlády Padánie, přestože nemají ve své podstatě žádnou funkci. (Gomez-Reino Cachafeiro, 2000)

2.4 Modrý banán a Červená chobotnice

Jedním z dalších pojmů, ze kterých vychází Lega Nord při své obhajobě separace severní části Itálie, se nazývá „Modrý banán“ (občas jsou používány i jiné názvy jako Modrý bumerang, Evropská páteř nebo Osa Manchester-Milán). S tímto pojmem přišel poprvé Roger Brunet, což byl francouzský geograf, který se snažil Evropu rozdělit do „aktivních“ a „pasivních“ částí. Při tomto určování vycházel především z koncentrace obyvatel, peněz a ekonomiky (tj. průmyslových sídel a poskytování služeb). Zároveň poukazoval na to, že se nejedná o nic objektivního, protože celá oblast se vyvíjela postupně na historickém základě, především na tvorbě center průmyslové revoluce, známých a používaných obchodních tras, a tato oblast je logickým vyústěním těchto skutečností. Nicméně díky jednoduchému vymezení oblasti se její jméno uchytilo především v médiích a posléze i v ekonomických a politických kruzích jako užívaný pojem k vymezení území s vysokou ekonomickou produktivitou.

Popudem k těmto zjištěním byla Brunetovi kritika francouzské politiky, která se snažila veškeré aktivity směřovat do Paříže a jejího okolí, která však je mimo hlavní trasy obchodu a je tak neefektivně vzdálená těmto průmyslovým centrům již od 17. století. (Toušek, Kunc a Vystoupil, 2008)

Území Modrého banánu se táhne od severozápadní Anglie, přes Benelux a sever Francie, západní a jihozápadní Německo, Švýcarsko až k severu Itálie. Na tomto území se nacházejí města jako Manchester, Liverpool, Leeds, Londýn, Brusel, Amsterdam, Frankfurt nad Mohanem, Norimberk, Mnichov, Basilej, Curych, Milán, Turín a další. Počet obyvatel se pohybuje kolem 100 milionů, což znamená velkou část celkové evropské populace. Za zmínku stojí, že se zde neobjevuje žádné významnější francouzské město, přestože sem Modrý banán zasahuje. Jak lze vysledovat z výčtu největších měst, tak se zde nalézají největší dopravní uzly Evropy, ať už přístavní (Rotterdam, Antverpy) nebo letecké (Frankfurt, Londýn, Amsterdam), což jenom potvrzuje vysoce kvalitní infrastrukturu tohoto území. Dalším důvodem, který toto území seskupuje, je blízká vzdálenost do hlavních sídel Evropské unie a dalších institucí, například Mezinárodního soudního dvoru v Haagu, Evropského parlamentu ve Štrasburku, Evropské centrální banky

ve Frankfurtu nebo ústředí NATO v Bruselu. Jednotlivá centra Modrého banánu v minulosti patřila mezi tahouny v oblasti výzkumu a pokroku v technologiích, zemědělství a ve vědě. To vše spojuje tento útvar v ekonomicky vyspělý celek. (Bialasiewicz, 2011)

Vzhledem k popularitě Modrého banánu, si i ostatní regiony, které nebyly do tohoto modelu začleněny, začaly vytvářet vlastní názvy pro označení určitého území. Tudíž vznikají pojmy jako Středozevní oblouk (The Mediterranean arc), který se označoval taktéž jako Zlatý banán, což byla rozšířená verze Modrého banánu, Skandinávský banán (The Scandinavian banana), Alpský žlábek (The Alpine Furrow).

S vývojem ekonomiky jednotlivých států Evropy i světa docházelo k přeskupení prioritních regionů (lépe řečeno se zvyšoval jejich počet), a tím došlo i k transformaci Modrého banánu, protože jeho rozsah již v dnešní době není dostačující. Proto vznikl nový rozšířený model, kterému se říká Červená chobotnice (Red Octopus). (Jacobs, 2015)

Obr. 2 Modrý banán (vlevo) a Červená chobotnice (vpravo)
Zdroj: Kanderková a Babajková, 2008

Na výše uvedeném obrázku je znázorněn Modrý banán, který i nadále zůstává jádrem evropské ekonomiky, nicméně došlo k výraznému rozšíření původní oblasti. V rámci Itálie došlo k rozšíření o sever a začlenění Říma a přidání osy Milán-Madrid, které zahrnuje jih Francie (Monako, Marseille, atd.), Katalánsko, včetně Barcelony, a pokračuje směrem do Madridu, kde končí. Lisabon se postupně

taktéž začíná stávat vyspělou ekonomickou destinací, ale oblast mezi Madridem a Lisabonem není ve stavu, kdy by se dala uvažovat jako ekonomicky prosperující, a proto není začleněn do modelu ani Lisabon. Směrem na sever došlo k rozšíření o německé průmyslové oblasti a přes Dánsko se táhne až na jih Švédska.

Dalším logickým rozšířením je postkomunistická oblast Evropy, která potřebovala určitý čas na vzpamatování se a přizpůsobení kapitalistickému světu. Skýtá potenciál, který se začíná projevovat, a jsou tudíž zohledněny v socio-ekonomickém modelu Červené chobotnice. Konkrétně se jedná o Rakousko, přes které vedou obchodní trasy do těchto zemí (Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko) směrem na jih (někteří autoři, včetně autora uvedeného obrázku, začleňují i Bulharsko, což je podle ostatních velmi diskutabilní), severní trasa jde přes Polsko do Běloruska. (Metaxas, 2013). Při skladbě tohoto modelu je další diskutabilní oblastí Ukrajina, avšak vzhledem k aktuálním událostem na území Ukrajiny se práce k tomuto tématu vyjadřovat nebude, ale tyto události mohou zapříčinit transformaci všech socio-ekonomických modelů Evropy.

V rámci svého průzkumu zjistil Paul Taylor, že mezi lety 2004 a 2013 nejvíce zvýšili svůj podíl ve vnitroeurospkém obchodu země Německo, Česká republika, Slovensko a Rumunsko, celkem o 5,5 procentních bodů, zatímco Velká Británie, Francie, Irsko, Španělsko a Portugalsko ztratili dohromady 4,4 procentních bodů a Itálie sama ztratila 1,7 (rok 2013 byl jako poslední s verifikovatelnými daty). Jak vysoký dopad to může mít, nechtěl autor spekulovat, nicméně poskytl zajímavý pohled na socio-ekonomické modely, jež dle jeho názoru by měla využívat Evropská unie při strategické alokaci dotací a jiných finančních prostředků, jelikož do tvorby modelů je zahrnuta velká řada faktorů, které mají spojitost s ekonomickou efektivitou a perspektivou. (Taylor, 2015)

Modelů a modifikovaných názvů Modrého banánu existuje velká řada, uvedené dva jsou nejznámější a nejpoužívanější v řadách odborníků i v rámci médií, proto byly vybrány.

2.5 Použité analýzy

V analytické části práce proběhne analýza ekonomických, socio-ekonomických a dalších vybraných dat. K této analýze poslouží nástroje na měření podobnosti (shluková analýza) a částečně také konvergence, respektive se bude objevovat i komparace dat za určité časové období.

2.5.1 Shluková analýza

Shluková analýza je jedním z nástrojů měření podobnosti, při které dochází k seskupování objektů vykazující podobné hodnoty u vybraných proměnných nebo ukazatelů. Budou zde objasněny pouze základy, které postačí pro účely práce, v celém rozsahu je shluková analýza velice komplikovaná s mnoha kombinacemi možností vypracování.

Odborněji řečeno se jedná o „n“ jednotek (objektů) a každá z nich je popsána „m“ proměnnými, přičemž hodnoty proměnných jsou reálná čísla. Cílem shlukové analýzy je objevit vnitřní strukturu této množiny jednotek, to znamená rozdělit množinu jednotek do předem neznámého počtu podmnožin (shluků), kde zároveň bude platit následující:

- ve stejném shluku jsou si objekty v hodnotách proměnných maximálně podobné (vykazují homogenitu),
- hodnoty proměnných objektů v různých shlucích jsou si maximálně nepodobné (vykazují heterogenitu),
- každý z objektů náleží vždy právě do jednoho shluku (tato podmínka platí pouze pro základní využití analýzy).

Jak již bylo řečeno – metod vypracování shlukové metody je mnoho, v práci byla použita metoda hierarchického aglomerativního shlukování. O této metodě se dá říci následující:

- shlukování probíhá v krocích, kdy v každém kroku dojde ke shluknutí dvou nejbližších objektů, a celkový počet kroků je „ $n-1$ “,
- shlukování většinou končí dříve než u posledního kroku,
- interpretace výsledků není součástí, probíhá až po ukončení analýzy na základě zjištěných dat (průměrů ve shlucích, homogenitě/heterogenitě shluků, apod.)

Existují i určitá rizika spojená se shlukovou analýzou:

- výsledek je nejistý, počet shluků neznámý (teoreticky se může stát, že shluky nevzniknou),
- počet vytvořených shluků je subjektivní (záleží, na jaké úrovni se autor analýzy rozhodne shluky vytvářet),
- potřeba interpretace zjištěných informací,
- vzniká problém s korelovanými daty, kdy se objeví proměnné s korelačním koeficientem s absolutní hodnotou blízkou jedné – problém vzniká v podobnosti oblasti, ze které jsou data brána (ekonomické faktory na území jednoho státu si budou navzájem podobné).

Shrnutí – vybereme objekty, v případě této práce to budou jednotlivé italské regiony, vybereme proměnné a na základě toho pomocí programu STATISTICA zjistíme, jaká existuje podobnost nebo odlišnost mezi jednotlivými objekty či skupinami objektů. (Minařík, 2013)

2.5.2 Konvergence a komparace

Konvergence je nástrojem, který se používá při porovnání dat za určité časové období. Zde se jedná o to, zda se vybrané objekty (v případě práce to jsou jednotlivé italské regiony) vzájemně přibližují.

V odborném pojetí lze konvergenci chápat jako pozorování jevu, při kterém sledujeme, zda se vybrané objekty (regiony) v rámci vývoje určité proměnné v čase k sobě přibližují (jedná se o konvergenci), oddalují (jedná se o divergenci) nebo stagnují (nedochází ani ke konvergenci, ani divergenci). Objekty stojící mimo převažující tendence, se nazývají disparitami. Ty jsou dále rozlišeny na pozitivní a negativní – zde jako příklad můžeme uvést hlavní město Prahu v rámci České republiky, kde za pozitivní disparity můžeme považovat vzdělanost, zaměstnanost nebo výši mzdy, naopak jako negativní můžeme považovat stáří obyvatelstva a jeho reprodukci. (Minařík, 2013)

Komparace je metodou, při které dochází k porovnání získaných dat. Na základě tohoto srovnání lze poté vyvozovat závěry o vlastnostech objektů (regionů), které vyplývají ze zjištěných dat. Při komparaci lze využít velké množství ukazatelů, například podílu, rozdílu, indexu nebo kvalitativního srovnání prvků, které neobsahují vyčíslitelná data (například historický vývoj regionů). (Lorenc, 2013)

3 Italská republika

3.1 Historický vývoj Itálie

První známky o obývání italského území sahají již do dob starého paleolitu, tj. do fáze starší doby kamenné, zhruba před 200 tisíci roky. Z období pokročilého středního paleolitu jsou i kosterní pozůstatky člověka dnešního typu.

Itálie je jednou z mála zemí, které zaznamenávají právě takové historické vzestupy a pády, o kterých bude následující kapitola.

V Itálii bylo jedno z největších světových monoteistických náboženství – křesťanství, které má dodnes sídlo v Římě. Řím bylo velmi dynamické město, které určovalo tehdejší moderní éru, dnes nazývanou jako renesance.

3.1.1 Starověk

1. Etruskové

První ucelenou civilizací v Itálii byli Etruskové. Etruskové se usadili asi 800 př. n. l. ve střední části Itálie. Obývali převážně oblast mezi řekami Arno a Tiber. Mezi vzniklými městy byli Caere (současný Cerveteri), Tarquinia, Veio, Perugia, Volterra a Arretium (dnes Arezzo). Jméno vlasti je udržováno v názvu regionu Toscana, kde byla převážná část sídel umístěna.

Většina toho, co víme o Etruscích, byla odvozena z artefaktů a maleb objevených v hrobech, zejména v Tarquinii nedaleko Říma. Jazyk Etrusků dodnes nebyl zcela dešifrován pro svou složitost. Etruskové byli velice obávaným národem disponující dobrými a silnými válečníky a námořníky. Navzdory tomu však postrádali soudržnost a disciplínu. Etruskové byli i zdatnými farmáři, kromě toho už tehdy byli schopni těžít kovy.

Měli četná božstva a snažili se předpovídat budoucnost prostřednictvím rituálů. Příkladem takového rituálu může být zkoumání budoucnosti z jater obětovaných zvířat. Civilizace Etrusků byla inteligentní a učenlivá. Využívala vědomostí a objevů ostatních národů. Například v umění nacházeli inspiraci v řecké kultuře.

Zatímco Etruskové ovládali střed Apeninského poloostrova, jeho jižní část byla osídlena řeckým obyvatelstvem, které vytvořilo několik nezávislých městských států podél pobřeží poloostrova a na Sicílii, známých pod názvem Magna Graecia. Rozkvět řeckého národa trval až do 3. století př. n. l.

Pokusy Etrusků dobýt řecké osady selhaly a to urychlilo úpadek jejich civilizace. (History of Italy, 2010)

2. Římská republika

V roce 510 př. n. l. se Římané vzbouřili a vyhnali posledního etruského krále Tarquiniuse Superbuse. Poté byl Řím ovládán dvěma konzuly. Ti byli voleni z řad senátorů a jejich funkční období bylo 1 rok. Nižší třída pracujícího lidu, zvaná plebejci, se v 6. století vzbouřila a vzniklý antagonismus mezi těmito dvěma třídami vyvrcholil v roce 494 př. n. l., kdy plebejci opustili Řím a založili vlastní osadu na kopci Aventin. Důsledkem toho byla potřeba udělat ústupky ze strany patricijů, aby se plebejci vrátili zpět. To vedlo k založení republiky. Někteří plebejci byli dokonce jmenováni do pozic konzulů. Díky tomu se již kolem roku 280 př. n. l. téměř zcela vyrovnaly mocenské role mezi rozdílnými třídami. Z toho můžeme vidět, že demokratický systém byl pravděpodobně z velké části oligarchický s poměrně úzkými politickými třídami.

Řím začal razit své mince až 269 př. n. l. a to i navzdory tomu, že sousední Etruskové a Řekové už dávno měli své vlastní měny. Od Etrusků a Řeků přijali Římané písmo, což bylo už tehdy velice užitečné pro vytváření důležitých dokumentů a zaznamenávání technických informací. Řekové také ovlivnili složení božstva, které pak Římané uctívali.

Římská společnost byla patriarchální a jejím hlavním stavebním kamenem byla rodina. Hlavou rodiny byl muž. Ten měl přímou kontrolu nad svými manželkami, dětmi a širší rodinou a byl zodpovědný za výchovu svých dětí.

Pozvolna si římská armáda podmanila Apeninský poloostrov. Poražené městské státy byly nuceny stát se spojenci a poskytnout vojáky, kteří by sloužili v římské armádě. To bylo důležité pro udržení stávající situace a následnou expanzi. Městské státy se mohly vzdát a předejít tak boji. Tím se podvolily římské armádě, která díky tomu rostla.

V té době byl Řím nejdůležitější a nejmocnější město ve Středomoří s populací čítající 300 tisíc obyvatel, přičemž většina z nich byla nižší třídy nebo otroci. (History of Italy, 2010)

3. Julius Caesar a další významní vládci starověku

Gaius Julius Caesar se narodil v roce 100 př. n. l. a byl jedním z nejautoritativnějších římských generálů. Navzdory tomu byl shovívavým dobyvatelem a schopným správcem Římské říše.

Byl zastáncem konzula Pompeie, který se od roku 78 př. n. l. po povstání ve Španělsku stal vůdčí osobností v Římě. K tomu přispěly i boje proti pirátství. Caesar byl ve Španělsku po dobu několika let, kde se svými jednotkami odrážel pohraniční revolty. Po jeho návratu do Říma v roce 60 př. n. l. utvořil alianci s Pompeiem a s dalším významným velitelem a bývalým konzulem Crassusem. To oni podpořili Caesarovu kandidaturu na konzula.

Caesar se snažil posílení své mocenské pozice v Římě, protože chtěl dosáhnout na hlavní vojenské velení. To se mu dostalo s mandátem vládnout provincii Gallia Narbonensis, jižní oblast dnešní Francie táhnoucí se z Itálie do Pyrenejí. V roce 60 př. n. l. Caesar vstoupil do Galie (dnešní Francie), aby odvrátil invazi kmenů ze Švýcarska, aby si následně podvolil ostatní kmeny. Co začalo jako obranný vojenský zásah, se brzy stalo plnohodnotným tažením s cílem dobývání nových oblastí. V dalších pěti letech vpadl s armádou do Británie přes Rýn. V letech 52-51 př. n. l. vymýtil poslední velkou vzpouru v Galii. Caesar byl štedrý ke svým poraženým nepřítelům, i díky tomu si podmanil dlouho dobývané galské území a Galové stali jeho nejspolehlivějšími podpůrci v následujících letech.

Pompeius ukončil s Caesarem politické spojenectví a připojil se k podobně smýšlející frakci v Senátu. Caesar jednal rychle, aby zabránil politickému převratu, a překročil řeku Rubikon do Itálie, čímž začala občanská válka. Jeho tříletá kampaň v Itálii, Španělsku a východním Středomoří přinesla vítězství. Po svém návratu do Říma v roce 46 př. n. l. zavedl diktátorskou formu vlády, zahájil sérii reforem a přeorganizoval Senát. (Lambert, 2010)

Do roku 44 př. n. l. Caesar odmítal obnovení republiky, následkem svého jednání byl ubodán spiklenci v čele s Brutem. Po jeho smrti převzal moc triumvirát.

Jeho členy byli Marcus Antonius, Marcus Lepidus a Gaius Octavius. Lepidus byl sesazen v roce 36 př. n. l. a Octavius a Antonius brzy poté začali bojovat o moc. Octavius porazil Marka Antonia v námořní bitvě u Actia v roce 31 př. n. l. a stal se prvním římským císařem, a tím byla ukončena Římská republika. V roce 27 př. n. l. mu byl udělen titul Augustus (vznešený).

Octavius měl prakticky neomezenou moc nad Senátem. Za jeho vlády vzkvétalo umění, docházelo k rozmachu ve všech oblastech života a byla zredukováána armáda, ve které bylo na 300 tisíc stálých vojáků. Také upevnil římský třístupňový model třídní společnosti.

Po Augustově smrti v roce 14 př. n. l. říše dosáhla svého největšího rozmachu. U moci jej vystřídal jeho adoptivní syn Tiberius (14-37 př. n. l.). Dalším císařem v pořadí byl Gaius a poté Caligula (37-41 př. n. l.). Následoval Claudius (41 až 54 př. n. l.), za jehož vlády Římané dobyli Británii. Poté nastoupil Nero (54-68 př. n. l.) a další.

Římská říše byla na přelomu tisíciletí na svém vrcholu, ale v důsledku častého střídání vládců s různými přístupy k vládnutí Římská říše upadala. Začaly se projevovat příznaky krize, která byla způsobena přílišnou různorodostí a rozsahem impéria. V roce 286 n. l. byla Itálie rozdělena na východní a západní. V roce 306 n. l. nastoupil císař Konstantin, který rozšířil náboženskou svobodu. V roce 395 n. l. se novým hlavním městem stala Ravenna z důvodu vojenské taktiky. Na to doplatil o patnáct let později Řím, původní hlavní město, který byl vypleněn Vizigóty.

Dalším významným vladařem Římské říše byl od roku 476 n. l. Germán Odoaker, který vystřídal posledního západořímského císaře Romula Augustula. Odoakerova vláda trvala do roku 493 n. l. a vystřídal jej u moci Theoderich, který vládl většině území Itálie. (Lečíková, 2010)

3.1.2 Středověk

V roce 568 italský poloostrov začali obsazovat Longobardi, západogermánský kmen, který postupně obsadil severní část Itálie. Longobardi postupovali na jih a ohrožovali Řím. V důsledku toho byl papež Štěpán II. roku 754 n. l. nucen požádat o pomoc franckého krále Pipina Krátkého, který podnikl dvě vojenské výpravy

proti Longobardům a přinutil je odevzdat papeži ravennský exarchát (administrativní jednotka byzantské říše v Itálii). Na základě toho vznikl samostatný papežský stát. Ve státě Řím papežové pak vládli až do roku 1870.

Longobardi byli nuceni uznat svrchovanost franckého krále Pipina. Jejich říše byla zcela zničena dvěma vojenskými taženími v sedmdesátých letech 8. století synem Pipina, franckým králem Karlem Velikým.

V následujících letech bylo papežství významným stabilním prvkem v neustále se měnícím politickém prostředí. Apeninský poloostrov byl ohrožován Maďary na severu, Araby na jihu a jednalo se o zdánlivě otevřené území napadnutelné ze všech směrů. Frankové se do roku 772 n. l. stáhli, avšak Itálii následně napadli. Dobyvatelem království Lombard byl vůdce Franků Charlemagne. Císaři Německa i nadále vládli na severu Itálie a byli nazýváni králi Itálie. Nicméně jejich moc postupem času upadala a v 10. století se království Itálie ovládané německými císaři rozpadlo. V roce 1024 lidé z Pavie zapálili královský palác, což symbolizovalo konec německých králů Itálie. (Andrews, 2012)

Především jižní Itálie a Sicílie byly postiženy dlouhými a intenzivními mocenskými boji. V průběhu 11. století Normané převzali kontrolu nad jižní Itálií. Následně si v letech 1061 až 1091 podmanili Sicílii a ve 12. století vytvořili silný stát na Sicílii a v jižní Itálii. Mezitím rozpad království v Itálii umožnil vznik několika městských států. V 11. a 12. století se obchod ve Středomoří rozvíjel a města v severní a střední Itálii bohatla a sílila na politické, obchodní i vojenské úrovni. Tyto městské státy byly rovněž nezávislé. Naproti tomu na jihu Normané bránili městům stávat se autonomními.

Ve 12. století se německý císař Fridrich I. Barbarossa pokusil obnovit německou moc nad městy v severní Itálii. Nárokoval si stejná císařská práva jako papežové. Městské komunity mu je však odmítaly uznat. Svými činy uvrhl Itálii do dvou set let dlouhých sporů mezi příznivci (zvaných guelfové – mocenské seskupení, ke kterému patřila města Bologna, Brescia, Crema, Janov, Lodi, Mantua, Orvieto a Perugia) a odpůrci papeže a mezi příznivci (zvaných ghibellini – mocenské seskupení, ke kterému patřily italské rody Este, Gonzaga, Scala a dále jihoněmecká knížata) a odpůrci císaře. Tyto spory byly hlavní překážkou ve sjednocení Itálie. V roce 1162 byl Milán zničen Barbarossovou armádou poté, co

podnikla pět tažení na sever Itálie. V důsledku toho severní Italové vytvořili proti císaři Fridrichovi I. Barbarossovi spolek městských komun, tzv. lombardskou ligu. Barbarossa napadl Itálii v roce 1174 a jeho armáda byla poražena v bitvě o Legnano o dva roky později. Barbarossa byl nucen uznat nezávislost severoitalských měst uzavřením míru v Kostnici v roce 1183.

Frederick Barbarossa zemřel v roce 1190 a nahradil jej Jindřich VI.. Tomu se podařilo dobýt Sicílii. V roce 1266 syn francouzského krále Ludvíka VIII., Karel I. z Anjou, dobyl Království Sicílie, které zahrnovalo velkou část jižní Itálie, stejně jako ostrov Sicílie. Nicméně v roce 1282 se lid na Sicílii vzbouřil proti vládě Anjouovců. Petr III. Aragonský (z království na severu Španělska) byl sicilskou šlechtou požádán o pomoc proti nadvládě Anjouovců. Díky událostem se aragonský vládce Alfonso V. stal novým vládcem a sjednotil celý jih Itálie, který byl až do 18. století pod nadvládou španělských vladařů.

Mezitím populace severoitalských měst rychle rostla, zvyšovala se prosperita a rostl obchod. Vzestup severoitalských měst byl dočasně přerušen morovou epidemií zvanou „Černá smrt“ v roce 1348. Na nákazu zemřela asi jedna třetina populace. (Lambert, 2014)

3.1.3 Novověk

V pozdním 14. a 15. století umění v Itálii vzkvétalo. Byla to doba velkých spisovatelů a umělců, rostl zájem o umění a literaturu starověkého Řecka a Říma. Bohatí Italové podporovali umění a do Benátek byl roku 1470 přivezen knihtisk. Italská řemesla a obchod prosperovala, městské státy vzkvétaly – dva z nejmocnějších městských států byly Benátky a Janov. Benátky obchodovaly na východ (zejména s Byzantskou říší) a Janov využil svou flotilu k rozmachu obchodu v západním Středomoří.

V průběhu 15. století se Apeninský poloostrov sestával z pěti mocných měst – Benátek, Milána, Florencie, papežských států a Neapole. Žádná z velmocí neměla schopnost porazit ostatní, a tak v zájmu všech udržovali rovnováhu sil. V 15. století byla Florencie ovládána rodem Medici, rodinou bankéřů. Do té doby byla Florencie oligarchickou republikou, nad níž se rodu Medici podařilo získat kontrolu. Nejvýznamnějším z rodu Medici byli Cosimo, který vládl v letech 1434 až 1464,

a Lorenzo Velkolepý, který vládl v letech 1469 až 1492. Koncem 15. století Itálii napadly cizí mocnosti a v roce 1494 si francouzský král nárokoval trůn Neapole. Ještě ten rok do ní vstoupil, nicméně navzdory svým snahám byl nucen ustoupit.

Do roku 1738 byla situace stabilní. Španělsko spravovalo Sicílii a jižní Itálii, zatímco Rakousko ovládalo sever. Tento stav vydržel do příchodu Napoleona v roce 1796. (Jepson, 2014)

1. Napoleon Bonaparte

Francouzská revoluce na konci 18. století a vzestup Napoleona probudily naděje Itálie na nezávislost. Napoleon vstoupil do Itálie roku 1796 a na dobytých územích zřídil několik republik. Z jedné z nich později udělal Italské království, kde se nechal roku 1805 korunovat na krále. Za místokrále jmenoval svého syna s francouzskou císařovnou Joséphine de Beauharnais, Evžena de Beauharnais. Území, jež spadala pod nadvládu Rakouska, získal přinucením rakouského panovníka k smíru.

Později rakouské a ruské armády obsadily Napoleonem dobytá území, zatímco bojoval v Sýrii. Po svém návratu vybojoval zabraná území zpět a získal obě části Apeninského poloostrova pod francouzskou kontrolu.

Po porážce Napoleona u Waterloo v roce 1815 byla Itálie téměř přesně tam, kde byla před jeho příjezdem. Severní státy byly vráceny pod nadvládu Rakouska a do jejich území přibýly ještě Benátky. Řím získal všechny papežské státy a celou jižní Itálii. Území, které se dříve skládalo ze dvou království Neapole a Sicílie, připadlo zpět bourbonskému panovníkovi, Ferdinandovi I. a jeho říše byla sloučena do jediného Království obojí Sicílie. (History of Italy, 2010)

2. Giuseppe Mazzini a Giuseppe Garibaldi

Stará království byla obnovena krom království Benátek a Janova, kde oblast Janova byla podřízena Piemonte. Vyrůstající nepokoje podpořilo přesvědčení mnoha lidí připojit se k tajné společnosti – ke „Karbonářům“. V roce 1820 Karbonáři vedli vzpouru v Neapoli a v roce 1821 v Piemontu. Rakušané však potlačili obě povstání. V roce 1831 došlo k dalším povstání v Itálii, ale i ona byla potlačena Rakušany.

Giuseppe Mazzini (1805-1872) byl italský nacionalista a prosazoval populistickou myšlenku sjednocené Itálie. Spolu s Giuseppe Garibaldim byl odsouzen k trestu smrti za revoluční aktivity a oba strávili čtrnáct let v exilu, než se vrátili do Itálie.

V květnu 1860 se konalo na Sicílii povstání, které umožnilo Garibaldimu ovlivnit situaci, a díky tomu se v Marsale 11. května prohlásil za diktátora Sicílie. Garibaldi se pak přesunul na pevninu a porazil neapolskou armádu u Gaetu v roce 1861. Přijel do Neapole po boku Victora Emmanuela II., který byl prohlášen za krále Itálie dne 17. března 1861. Nicméně opravdové sjednocení celé Itálie bylo dosaženo až po skončení první světové války. (History of Italy, 2016)

3.1.4 20. století

1. První světová válka

Po sjednocení obou částí Itálie byla rozdíl mezi severem a jihem země ještě více markantní. Sever dosahoval rychlého růstu díky průmyslu, zatímco jih disponoval zaostalým hospodářským systémem. Životní podmínky kopírovaly ekonomický stav obou částí. Především na Sicílii se podmínky pro život zhoršovaly. Lidé odcházeli za prací a vidinou lepší životní úrovně z venkova do měst nebo do zahraničí. Dle odhadů se z Itálie odstěhovalo tři čtvrtě milionu lidí ročně.

V roce 1908 postihlo Sicílii strašlivé zemětřesení. Asi 75 tisíc lidí zemřelo v okolí města Messina.

Po vypuknutí první světové války v červenci 1914, zůstala Itálie neutrální, a to i přesto, že byla členem Trojspolku s Rakouskem a Německem na základě smlouvy, která to umožňovala. Itálie vstoupila do první světové války roku 1915 po boku tzv. Dohody, tedy Francie, Anglie a Ruska, což je překvapivé vzhledem k původnímu členství v Trojdohodě. Důvod byl však prostý, a to spor s Rakouskem o území. (Lambert, 2014)

Itálie nebyla v bojích úspěšná. Kromě vysokého počtu mrtvých (půl milionu) a zraněných v bojích na východní frontě se Itálie také velice finančně zadlužila.

Po válce Itálie získala zpět území jižního Tyrolska až po Brennerský průsmyk a Julské Benátsko, dále pak souostroví Dodekanesos. Poválečné období s sebou

přineslo velkou nezaměstnanost, sociální nespokojenost a vlny občanských nepokojů.

Benito Mussolini (29. července 1883 – 28. dubna 1945) byl původně novinářem, který se stal aktivním revolučním socialistou. Založil „ligu boje“ v březnu 1919. Mussolini v roce 1921 založil fašistickou stranu. O rok později pochodoval na Řím a vynutil si post ministerského předsedy. O pár let později vystoupil Mussoliniho odpůrce Matteotti, který byl fašisty pro své názory zavražděn. Roku 1926 vyhlásil Mussolini diktaturu a nechal vydat několik zákonů, které utlačovaly svobodu slova, tisku a shromažďování, zlikvidoval parlamentní systém a demokratické organizace. Roku 1929 Mussolini ukončil spor mezi státem a církví, který trval šedesát let. Vzniklé Lateránské dohody uznávaly papežskou suverenitu nad územím Vatikánu. Vatikán se stal suverénním státem. Papež poprvé uznal Italské království a Řím se stal hlavním městem Itálie. (Andrews, 2012)

2. Druhá světová válka

Mussoliniho politika převzala kontrolu nad veškerým těžkým průmyslem, který byl především soustředěn v severní polovině země. Tato skutečnost nasvědčovala tomu, že se Itálie připravovala na válku. V letech 1936 až 1939 Italové bojovali ve Španělsku s Frankovými oddíly a tak došlo k utužení vztahů Itálie s Německem a byla založena osa Berlín-Řím, ke které se později přidalo Japonsko. K dalšímu rozšíření italského území došlo roku 1939, kdy byla přidružena Albánie.

Do druhé světové války na straně Německa vstoupila Itálie až v červnu 1940. Italové měli zastaralé vojenské vybavení, a při dobývání nových území utrhli mnohé ztráty. Ačkoliv Hitler Italům poslal posily, tak byla Itálie ze Somálska, Eritreje i Etiopie vypuzena.

Američtí a britští vojáci přistáli v červenci 1943 na Sicílii. Odtud byla první z mocností Osy napadena. Spojenci postupovali nahoru poloostrovem a Němci ustupovali. Operace Husky byla úspěšná. Opoziční strana sesadila Mussoliniho a ten byl vzat do vazby. Dne 8. září 1943 Itálie vyhlásila kapitulaci. Na to reagovali Němci okamžitým obsazením severní Itálie a Italy, kteří odmítli bojovat, posílali Němci do zajateckých táborů.

Spojenci ze Sicílie postupovali po Apeninském poloostrově směrem na sever. V dubnu roku 1945 byli němečtí velitelé nuceni podepsat kapitulaci. Ačkoliv byl Mussolini zachráněn Němci, kteří jej drželi pod svojí ochranou v paláci na jezeře Garda, Mussolini a jeho milenka, Claretta Petacci, byli zajati partyzány, když se snažili uprchnout do Švýcarska, a popraveni v Miláně na náměstí Piazzale Loreto. (Andrews, 2012)

3. Období po druhé světové válce

V květnu 1946 král Itálie, Victor Emmanuel III., abdikoval ve prospěch svého syna Umberta II. Dne 2. června 1946 se konalo referendum o dalším politickém zřízení Itálie a většina Italů hlasovala pro republiku. Po volbách, které se konaly stejný den jako referendum, se za ústavodárného shromáždění vypracovala nová ústava. Ta vešla v platnost dne 1. ledna 1948. Prvním italským prezidentem byl Luigi Einaudi.

Po válce se Itálie stejně jako mnoho dalších zemí potýkala s nelehkou ekonomickou a sociální situací. Zlepšení měl napomoci Marshallův plán ze Spojených států amerických, který byl přijat roku 1947. Politická situace se začala stabilizovat a prvním ekonomickým oživením se stalo členství Itálie v Evropském hospodářském společenství roku 1956. Itálii už nenáležely dříve získané kolonie, ale na druhou stranu se mohla soustředit na svůj rozvoj. Významný ekonomický růst nastal na počátku 60. let 20. století, díky čemuž životní úroveň prudce vzrostla. Na jihu Itálie byla chudoba palčivým problémem, což donutilo mnoho Italů z jižní části přestěhovat se na sever a hledat tam práci. Během 60. let se životní úroveň zvyšovala, ale koncem této dekády v Itálii začal panovat neklid kvůli rozdílným podmínkám na území průmyslového severu a zemědělského jihu. V letech 1967 až 1968 se konaly demonstrace na italských univerzitách a v letech 1968 až 1969 italský lid na severu stávkoval kvůli situaci na trhu práce a stávky pak pokračovaly směrem na jih země. Poté, co vláda představila a zavedla některé reformy, se mzdy začaly zvedat a díky tomu se stávkující lid postupně uklidnil. (Andrews, 2012)

V roce 1970 se Itálie potýkala s terorismem, a to jak pravice, tak i levice. V roce 1978 byl unesen vůdce křesťanských demokratů Aldo Mora levicovými teroristy a o padesát čtyři dní později byl zavražděn. V roce 1980 zasáhl železniční

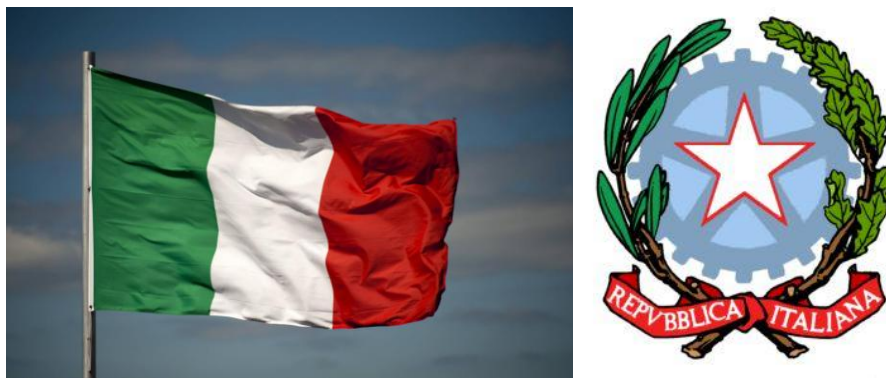
stanici Bologna bombový útok, ke kterému se přihlásili fašisté. V důsledku neštěstí zahynulo 84 lidí.

Itálie je země chudá na nerostné suroviny a energetické zdroje, a proto je více či méně závislá na dovozu těchto komodit. Když země OPEC zvýšily cenu ropy a snížili export, způsobilo to ekonomické problémy i v bohaté a industrializované části Itálie. Na začátku roku 1980 se Itálie, stejně jako zbytek světa, dostala do recese. S tou se Italové vypořádali do roku 1983 a následující dekáda se nesla v duchu prosperity především pro severní část Itálie.

V současné době je sever Itálie vysoce industrializovaný a jih stále zemědělský. Pro Itálii je důležité odvětví rybolovu a důležitým vývozním artiklem je též víno. V posledních letech se odvětví služeb, jako je cestovní ruch, vzdělávání a finančnictví, stala klíčová pro Itálii. (Lambert 2014)

3.2 Základní informace o Itálii

Itálie, oficiálním názvem Italská republika, je stát ležící v jižní Evropě na Apeninském poloostrově. Hlavním městem je Řím, který se nachází v centrální části Itálie. Vlajkou je známá italská trikolóra – zelený, bílý a červený svislý pruh v tomto pořadí. Ve státním znaku se nachází bílá pěticípá hvězda s červeným lemem, která je situována doprostřed šedého ozubeného kola. Po stranách jsou vyobrazena olivová a dubová ratolest, jež jsou dole svázané červenou stuhou s nápisem REPVBBLICA ITALIANA.

Obr. 3 Státní vlajka a znak Itálie
Zdroj: Česká televize, 2013 a Heraldry of the world, 2016.

Itálie zaujímá rozlohu 301 340 km², severní hranice má s Francií, Švýcarskem, Rakouskem a Slovinskem. Uvnitř území Itálie se nacházejí dva malé státy, Vatikán a San Marino. Itálii patří malé území obklopené Švýcarskem a to Campione d'Italia. Hranice s ostatními státy mají délku 1 836 km a zbylé ohraničení obstarávají pobřeží, která jsou v celkové délce 7 600 km. K Itálii náleží množství ostrovů v přilehlých mořích, největšími z nich jsou Sardinie a Sicílie. (Andrews, 2012)

V roce 2015 byl celkový počet obyvatel 61 855 120, z nichž se většina řadí do etnické skupiny Italů, menšiny ve velmi malém rozsahu lze nalézt u severních hranic (německé a francouzské) a na jihu a jižních ostrovech, kde se nalézají skupiny řeckých a albánských obyvatel. Oficiálním jazykem je italština, ale v severních regionech lze nalézt německy mluvící (Trentino-Alto Adige) a francouzsky mluvící obyvatele (Valle d'Aosta). Převládajícím náboženstvím je

křesťanství, které vyznává necelých 80 % obyvatel, další v pořadí jsou muslimové ve velmi malé míře a zbylých zhruba 20 % jsou převážně ateisté. Největším městem je hlavní město Řím, dalšími velkými městy jsou Milán, Neapol a Turín. (The World Factbook: Italy, 2016)

3.3 Administrativní uspořádání Itálie

Itálie se z administrativního pohledu dělí na oblasti (regiony)², které jsou dále rozděleny na provincie (vyjma oblasti Valle d'Aosta). Oblasti jsou pak pro účely klasifikace NUTS 2 seskupeny do makrooblastí (EUROSTAT, 2015). Celkový počet oblastí je 20, z nichž 5 má speciální status uložený Ústavou Italské republiky, provincií 109. Rozdělení makrooblastí je následující:

- Severo-západní: Valle d'Aosta, Liguria, Lombardia, Piemonte,
- Severo-východní: Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Trentino-Alto Adige, Veneto,
- Centrální: Lazio, Marche, Toscana, Umbria,
- Jižní: Abruzzo, Basilicata, Calabria, Campania, Molise, Puglia,
- Ostrovní: Sardegna, Sicilia.

Každý z regionů má na základě Ústavy Italské republiky statut, který jim poskytuje regionální ústavu, určuje druh vlády a přiřazuje fundamentální principy organizace a fungování. Všechny regiony jsou do jisté míry autonomní – legislativní moc do té míry, která neodporuje státnímu právu a finanční autonomii, která spočívá v ponechání 20 % vybraných daní. Tyto peníze jsou určeny především na obsluhu zdravotnického systému spravovaného regiony.

Mezi 5 oblastí se speciálním statutem patří Sardegna a Sicilia, u kterých je to dáno nejen kulturní odlišností, ale zejména z důvodu ostrovního charakteru obou oblastí. Další tři oblasti jsou Valle d'Aosta, Trentino-Alto Adige a Friuli-Venezia Giulia, které získali svůj status hlavně z důvodu kulturní odlišnosti a ochrany

² Zde narážíme na jazykové bariéry, proto v textu budou používány výrazy oblast a region ve stejném významu.

jazykových menšin. Ta měla navíc zabránit tendenci těchto regionů odtrhnout se od Itálie po 2. světové válce.

Autonomním oblastem byla ponechána poměrně široká samostatnost v rozhodování o vlastních záležitostech, konkrétně na základě článku 116 Ústavy v otázkách výkonu práva a správy soudního systému, základních opatřeních vzdělávacího systému a ochrany životního prostředí, ekosystémů a kulturního dědictví. (Costituzione della Repubblica italiana, 1947)

3.4 Politický a volební systém Itálie

3.4.1 Obecná charakteristika

Politický systém Itálie je podobný českému – moc výkonná, zákonodárná a soudní. Nad nimi stojí hlava státu – prezident, který je volen nepřímo na zasedání obou komor parlamentu na dobu sedmi let. Dle Ústavy Italské republiky má prezident mnoho funkcí, mezi nejdůležitější patří jmenování vlády, rozpuštění obou komor parlamentu, působení jako vůdce ozbrojených složek, reprezentace státu nebo ratifikace mezinárodních smluv. (Costituzione della Repubblica italiana, 1947)

Legislativní moc je v rukou Parlamentu, který je dvoukomorový – Poslanecká sněmovna (Camera dei Deputati) a Senát republiky (Senato della Repubblica). Obě komory jsou voleny přímo na pět let a mají stejné funkce i postavení podle ústavního systému. Taktéž vyslovují důvěru vládě. Poslaneckou sněmovnu tvoří 630 poslanců. 617 mandátů je voleno ve 26 volebních obvodech, 12 mandátů připadá na Italy žijící v zahraničí a 1 mandát připadá Valle d'Aosta. Volební právo aktivní je od 18 let věku, pasivní pak od 25 let. Senát má 315 senátorů, kteří jsou voleni ve 20 regionech. Z tohoto počtu připadá 6 mandátů Italům žijícím v zahraničí, 1 mandát náleží Valle d'Aosta a 2 mandáty jsou vyhrazeny pro region Molise. Nad rámec 315 členů jsou do Senátu přidáni senátoři s doživotním mandátem, které jmenuje prezident, jenž takto může jmenovat 5 senátorů za své jedno volební období. Důvodem pro získání doživotního mandátu je proslavení vlasti na poli sociálním, vědeckém, uměleckém nebo literárním. Mimo to jsou doživotními senátory bývalí prezidenti Itálie. Do Senátu je volební právo aktivní od 25 let a pasivní od 40 let.

Volební systém Italské republiky doznal značných změn v roce 2005, kdy byl schválen nový volební zákon, který mění stávající volební systém na systém poměrného zastoupení v obou komorách Parlamentu. Nahradil tím kombinovaný volební systém. Dochází k přidělování mandátů v jednotlivých obvodech poměrně na základě počtu obyvatel daného obvodu. V Poslanecké sněmovně se přepočít provádí na základě celkového počtu odevzdaných hlasů v obvodu a počtem mandátů, které jsou určeny pro daný obvod, tím se zjistí, kolik hlasů připadá na jeden mandát. Podle počtu hlasů tak strana (případně koalice) obdrží mandáty zaokrouhlené dolů. Zbylé mandáty se přiřazují metodou nejvyššího zbytku – mandát je přidělen straně, která má nejvyšší počet nevyužitých hlasů.

Uzavírací klauzule stanovuje několik podmínek pro získání mandátu – strana v koalici musí na celostátní úrovni získat minimálně 2 % hlasů, samostatná strana 4 % a koalice 10 %. Ty hlasy stran, které na tuto hranici nedosáhnou, propadají ve prospěch ostatních stran v koalici. Koalice musí získat alespoň 1 hlas v každém hlasovacím okrsku a celkově musí získat nejméně 300 000 hlasů v celém státě.³

Vítězná strana navíc získává tzv. mandátový bonus, který je součástí volebního zákona z roku 2005, jenž říká, že vítězná strana nebo koalice automaticky získává 54 % mandátů (tzn. 340 ze 630 mandátů), nehledě na to, s jakým procentem hlasů zvítězila. Výjimku tvoří pouze vítězství s vyšším procentem hlasů než je 54 %, v tom případě si ponechává tuto většinu.

Přiřazování mandátů do Senátů se provádí obdobně, pouze s tím rozdílem, že se jedná o regionální úroveň, a tím tak odpadá shromažďování nepřidělených hlasů v prvním skrutiniu na národní úrovni. Mandáty se následně rozdělují mezi kandidáty podle pořadí na kandidátní listině.

Uzavírací klauzule hovoří v případě Senátu o zisku alespoň 3 % hlasů strany v koalici, 8 % pro samostatnou stranu a 20 % v případě koalice. Vítězná strana či koalice opět získává mandátový bonus, který ji zajišťuje 55 % mandátů ve vítězném regionu. (Bartáková, 2006)

³ Uzavírací klauzule se nevztahuje na strany jazykových menšin, kterým stačí získat 20 % hlasů ve volebním obvodu, ve kterém kandidují.

3.4.2 Hlavní politická uskupení

V poslední dekádě se v Itálii ustanovila 4 hlavní uskupení, která v posledních volbách získala převážnou většinu hlasů. Jedná se o koalice Italia. Bene Comune, Coalizione di Centradestra, Movimento 5 Stelle (samostatná strana) a Con Monti per l'Italia.

1. Italia. Bene Comune

Koalice vedená stranou Partito Democratico, v jejímž čele stojí Matteo Renzi. Koalice se profiluje jako středo-levicová a jejími dalšími významnými členy jsou Sinistra Ecologia Libertà, Centro Democratico a SVP.

Hlavní strana, Partito Democratico, následuje ideologii sociální demokracie a levicového křesťanství. Hlavními tématy jejich politického tažení jsou problémy sociální a zaměstnanosti, doplněné o environmentální otázky. (Partito Democratico, 2015)

2. Coalizione di Centradestra

Je středo-pravicové uskupení postavené kolem velmi silné strany Il Popolo della Libertà (Pdl), kterou vedl Silvio Berlusconi. Po volbách v roce 2013 však oznámil obnovení bývalé strany Forza Italia, která tak nahradila Pdl. Jejím hlavním cílem bylo snížení daní a deregulace v mnoha oblastech.

Významnými členy koalice jsou také Lega Nord a Fratelli d'Italia, tyto strany doplněnými o větší množství menších stran (podporovatelů), často regionálního charakteru. (Forza Italia, 2015)

3. Movimento 5 Stelle

Movimento 5 Stelle je strana vyhýbající se původním politickým stranám, proto odmítá uzavřít koalici nebo spolupracovat s ostatními lidry. Profiluje se jako populistická, environmentální a euroskeptická strana odmítající klasické levicově-pravicové paradigma rozdělení politických stran a v jejím čele stojí populární komik Beppe Grillo. (Movimento 5 Stelle, 2016)

4. Con Monti per l'Italia

Koalice byla uzavřena na konci roku 2012 a sestávala ze tří stran – Scelta Civica, Unione di Centro a Futuro e Liberta. Hlavním záměrem koalice bylo podpoření odstupujícího premiéra Maria Montiho a jeho reformních plánů. Hlavním heslem bylo „Změňme Itálie. Reformujme Evropu.“

Hlavní stranou je Scelta Civica, v jejímž čele stojí Mario Monti. Strana zaujímá liberální a centrální postavení. Po volbách se rozhodla pro podporu koalice Matteo Renziho. (Scelta Civica, 2016)

4 Postavení Padanie v Itálii

Tato kapitola se bude věnovat vybraným analýzám, které budou sloužit k porovnání jednotlivých italských regionů, zejména pak v případě srovnání severoitalských regionů vůči ostatním. V první části bude provedena shluková analýza na základě vybraných dat, ve druhé komparace kvalitativních prvků, které není možné zachytit čísly.

Do analýz bude zakomponováno všech 20 italských regionů, v případě kvalitativní analýzy se bude jednat o spojení regionů do celků. Konkrétně oblasti sever (Piemonte, Valle d'Aosta, Liguria, Lombardia, Trentino-Alto Adige, Veneto, Friuli-Venezia Giulia a Emilia-Romagna), střed (Toscana, Umbria, Marche a Lazio) a jih (Abruzzo, Molise, Campania, Puglia, Basilicata, Calabria, Sicilia a Sardegna) s případným upozorněním na odlišnosti jednotlivých regionů.

4.1 Srovnání regionů na základě vybraných dat

Pro účely analýzy byly vybrány následující (ekonomické, sociální, socio-ekonomické) proměnné (též ukazatele), které jsou v některých tabulkách nahrazeny znakem (velkým tiskacím písmenem – uvedené za názvem proměnné v závorce):

- HDP na obyvatele (A) – ukazatel, který je uveden v přepočtu na obyvatele. Vstupní data jsou HDP daného regionu a počet obyvatel regionu. Proměnná typu maxi (čím vyšší, tím lepší).
- Příjem domácností na obyvatele (B) – ukazatel, který ukazuje, jaký je roční příjem domácností v přepočtu na obyvatele. Vstupními daty jsou celkové příjmy domácností v daném regionu a počet obyvatel. Jedná se opět o proměnnou maxi.
- Nezaměstnanost (C) – ukazatel uváděný v procentech, jenž zachycuje míru nezaměstnaných obyvatel v rámci všech ekonomicky aktivních obyvatel. Proměnná typu mini (čím nižší, tím lepší).

- Dlouhodobá nezaměstnanost (D) – použita pouze pro analýzu v roce 2014, protože v roce 2004 nebyla nalezena použitelná data. V procentuálním vyjádření zachycuje míru obyvatel nezaměstnaných déle jak 12 měsíců vůči celkovému počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Opět se jedná o proměnnou typu mini.
- Lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení (E) – vyjadřuje podíl obyvatelstva, které se nachází v dané situaci vůči celkovému počtu obyvatel. Do dané situace se obyvatel dostane v případě, kdy nemá dostatečný příjem (dosáhne maximálně na 60 % národní mediánové mzdy i po započtení sociálních příspěvků), nebo jsou jeho životní podmínky na velmi špatné úrovni. Další proměnná typu mini.
- Lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce (F) – míra ekonomicky aktivních obyvatel (18-59 let vyjma studentů ve věku 18-24), kteří pracují maximálně 0,2 roku, vůči celkovému počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Opět se jedná o ukazatel typu mini.
- Terciární vzdělání (G) – ukazatel vzdělanosti, který se zjistí jako podíl obyvatel s ukončeným terciárním (vysokoškolským) vzděláním ve věku 25-64 let a celkového počtu obyvatel ve stejném věku. Tento ukazatel je typu maxi.
- Celkové investice v oblasti výzkumu a vývoje (H) – proměnná, jež zachycuje celkové investice do výzkumu a vývoje v dané oblasti v přepočtu na obyvatele, což značí tendence snahy o inovace a posun nejen v rámci technologií.

Na základě těchto dat, která byla zjištěna z databází EUROSTATu, byla provedena shluková analýza pro roky 2004 a 2014, a to z toho důvodu, aby bylo možno poukázat na změny, které nastaly – zda se méně vyspělé regiony přibližují nebo vzdalují těm vyspělejší.

Na začátku analýzy byl proveden test korelace, který měl poukázat na určité závislosti mezi proměnnými. Zde lze předpokládat, že některé proměnné spolu budou více či méně korelovat, a to proto, že se jedná o ukazatele ze stejného odvětví. Například v případě HDP a příjmů domácností dojde k určité korelaci, protože pokud je efektivní a produktivní ekonomika státu/regionu, tak se zároveň

zvyšuje příjem domácností. Jedná se o zásadní ukazatele a je vhodné je využít a pouze v případě interpretace výsledků analýzy, kdy se jedná o podobné proměnné. Proměnné, které byly vysoce korelované, ale nebyly tak zásadními ukazateli (nebo měly stejnou váhu jako jiné vybrané ukazatele), byly z analýzy vyřazeny, aby nedošlo ke znehodnocení analýzy (a tyto proměnné zde nejsou ani uvedené – byly pouze součástí testovacích modelů).

Druhou částí analýzy je standardizace dat, aby bylo možno srovnávat ukazatele typu maxi a mini vůči sobě nebo proměnné podílové a absolutní nebo přepočtené absolutní. Na základě takto získaných dat je již možné provést samotnou shlukovou analýzu i s podružnými statistikami. Analýza byla provedena v rámci programu STATISTICA a další výpočty v programu Microsoft Excel.

4.1.1 Analýza dat z roku 2004

V roce 2004 byla použitelná data pro 7 vybraných proměnných (viz. příloha 1), jediná nevyhovující proměnná byla dlouhodobá nezaměstnanost, protože data nebyla dostupná nebo verifikovatelná, a proto byla vynechána.

Prvním krokem bylo provedení statistiky, ukazující na vzájemné závislosti jednotlivých proměnných a to pomocí korelační matice, která je vyobrazena v tabulce č. 1.

Tab. 1 Korelační matice – 2004

	Průměry	Směrodatná odchylka	A	B	C	E	F	G	H
A	24210,00	6218,808	1,000	0,977	-0,903	-0,849	-0,716	0,363	0,657
B	17320,00	4076,324	0,977	1,000	-0,931	-0,880	-0,745	0,347	0,694
C	7,65	4,329	-0,903	-0,931	1,000	0,962	0,884	-0,406	-0,510
E	24,90	12,297	-0,849	-0,880	0,962	1,000	0,934	-0,394	-0,483
F	11,06	5,198	-0,716	-0,745	0,884	0,934	1,000	-0,317	-0,295
G	12,27	1,944	0,363	0,347	-0,406	-0,394	-0,317	1,000	0,506
H	217,93	128,162	0,657	0,694	-0,510	-0,483	-0,295	0,506	1,000

Zdroj: STATISTICA, vlastní zpracování

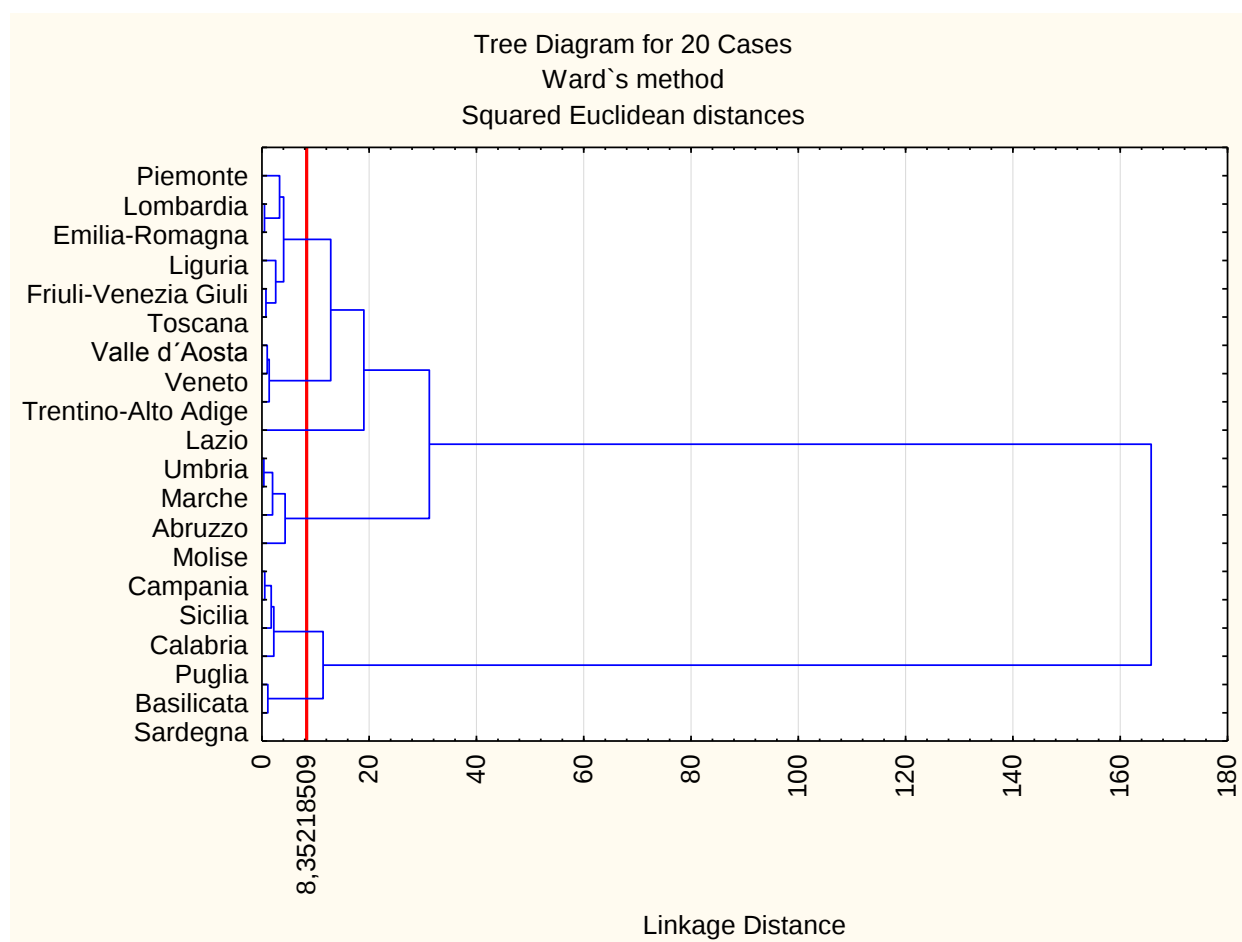
Lze si povšimnout, že u HDP na obyvatele dochází s ostatními proměnnými k vysokým korelacím, ale vzhledem k důležité povaze tohoto ukazatele jej nelze vyřadit z analýzy. Nejmenší korelace nastala s celkovými investicemi ve výzkumu

a vývoji, což je zajímavé vzhledem k povaze investic, které by měly být na HDP navázány daleko více než jiné ukazatele – prosperující ekonomika je tažena inovacemi a rozvojem technologií. Nejméně korelovaným ukazatelem je terciární vzdělání, které paradoxně nejvíce koreluje s celkovými investicemi v oblasti výzkumu a vývoje – očekávání bylo na nejvyšší korelaci s příjmem domácností, případně nezaměstnaností.

Druhým nejméně korelovaným ukazatelem jsou investice do výzkumu a vývoje, to lze považovat za logické, stejně jako jeho největší závislost na HDP na obyvatele, nicméně se objevila závislost na příjmu domácností, což je čistě z logického pohledu zvláštní, protože domácnosti nejsou subjektem, který by se výrazně podílel na investicích v této oblasti.

Další ukazatele jsou více či méně navázány na mzdy a zaměstnanost. Jejich vypovídací vlastnosti jsou značně odlišné, a proto byly vybrány z původních proměnných jako reprezentativní zástupci.

Po provedení standardizace byla zhotovena shluková analýza, která pro 20 vybraných regionů a 7 proměnných v roce 2004 vytvořila 6 shluků (clusterů). Znázornění se nachází na obrázku č. 4 – červená čára značí dělení na clustery, které bylo provedeno autorem na základě vzdáleností postupného spojování objektů (viz. obrázek č. 5).

Obr. 4 Stromový diagram – 2004
Zdroj: STATISTICA, vlastní zpracování

Z obrázku č. 4 je vidět, že se regiony rozdělily do následujících 6 clusterů:

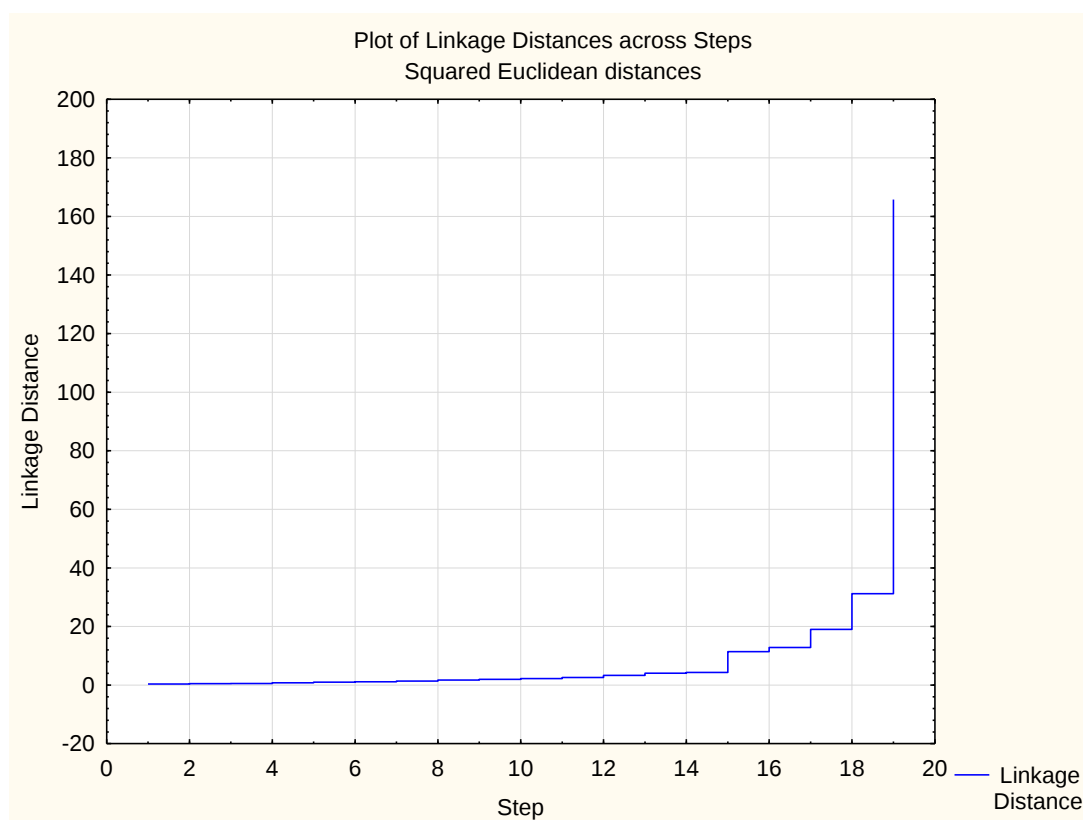
- cluster 1 – Lazio,
- cluster 2 – Basilicata, Sardegna,
- cluster 3 – Trentino-Alto Adige, Valle d'Aosta, Veneto,
- cluster 4 – Calabria, Campania, Puglia, Sicilia,
- cluster 5 – Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Liguria, Lombardia, Piemonte, Toscana,
- cluster 6 – Abruzzo, Marche, Molise, Umbria.

Z obrázku č. 5 je zřejmé, že jednotlivé shluky probíhaly na velmi malé vzdálenosti, kdy k větším vzdálenostem dochází až v posledních krocích analýzy (15 a dále).

Z pohledu práce je důležité rozdělení regionů do clusterů – především to, zda si jsou podobné regiony na severu a jihu Itálie. Z výše uvedeného přehledu clusterů vyplývá, že cluster 3 je složen čistě ze severních regionů a cluster 5 je složen z regionů severních plus Toscana, která je ze střední části (avšak často bývá z politického a ekonomického hlediska přidružována k severu). Samostatně stojí Lazio, ve kterém se nachází hlavní město Řím, jež se v mnoha aspektech vymyká střední Itálii a jeho vliv převažuje nad zbytkem regionu.

Zbýlé dva středoitalské regiony (Umbria a Marche) vytvářejí cluster společně s regiony Abruzzo a Molise, které jsou geograficky nejbližší střední Itálii a Římu, čímž se zvyšuje pravděpodobnost toho, že budou vykazovat podobné znaky, a tvoří tak cluster 6. Clustery 2 a 4 jsou složeny čistě z jižních regionů.

Na základě těchto zjištění lze konstatovat, že existuje rozdíl mezi severními, centrálními a jižními regiony.

Obr. 5 Plot of Linkage Distances – 2004

Zdroj: STATISTICA, vlastní zpracování

V rámci clusterů je dobré podívat se na homogenitu a heterogenitu, k čemuž slouží graf Box Plot, nicméně z důvodu jeho nepřehlednosti při použití 20 regionů a 7 proměnných byl nahrazen tabulkou č. 2. V ní byly spočítány variační koeficienty (podíl směrodatné odchylky a průměru vybraného regionu pro danou proměnnou – jedná se tedy o relativní ukazatel, který není vázaný na absolutní hodnoty proměnných) pro všechny proměnné v rámci každého clusteru. Z podstaty variačního koeficientu vyplývá, že hodnotí, jak se v clusteru odlišují jednotlivé objekty od průměru, přičemž platí, že čímž nižší je variační koeficient, tím bližší jsou si objekty ve zkoumaném souboru. V rámci práce byla nastavena hodnota korelačního koeficientu menšího než 5 % jako velmi významná podobnost (homogenita) a hodnota do 10 % jako významná podobnost (včetně hodnot mírně nad 10).

Tab. 2 Variační koeficienty – 2004

	Variační koeficienty (v %)				
	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Cluster 5	Cluster 6
HDP/obyv.	2,22	5,99	2,94	7,95	10,45
Příjem domácností/obyv.	3,10	4,91	3,82	7,15	10,84
Nezaměstnanost (%)	2,46	13,79	4,31	14,77	26,24
Lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení (%)	12,10	8,56	5,82	14,31	17,68
Lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce (%)	8,64	14,65	9,31	23,91	9,22
Terciární vzdělání (%)	6,47	3,89	8,62	8,37	3,64
Celkové investice v oblasti výzkumu a vývoje/obyv.	13,70	27,70	37,70	14,77	34,22

Zdroj: Vlastní zpracování

Cluster 1 je pouze region Lazio. To znamená, že v jeho případě je průměrem pouze jeho hodnota a nemá smysl počítat směrodatnou odchylku ani variační koeficient, jelikož se nemá od čeho lišit.

Pro cluster 2 platí, že na základě ukazatelů HDP na obyvatele, příjem domácností na obyvatele a nezaměstnanosti je velmi homogenní, protože jsou jejich korelační koeficienty v maximální výši 3,1 %. A dále jsou homogenní v rámci lidí žijících v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce a terciárního vzdělání. Stejně tomu je i u clusteru 4, který navíc vykazuje homogenní znaky v případě lidí na pokraji chudoby a sociálního vyloučení. Na druhou stranu v oblasti investic je vysoce heterogenní, což poukazuje na rozdílný vývoj jednotlivých regionů v této otázce. Posledním clusterem, který vykazuje významně homogenní proměnné je cluster 3 – u něj se jedná o proměnné příjem domácností a terciární vzdělání, s tím, že je homogenní také v rámci HDP na obyvatele a lidí na pokraji chudoby.

Naproti tomu stojí cluster 5 a 6, které vysoce homogenní znaky téměř nevykazují a jsou více heterogenní. Cluster 6 stojí na pomezí, kde se velmi homogenně jeví v rámci terciárního vzdělání a homogenní znaky lze nalézt mezi proměnnými lidí žijících v domácnosti s nízkou intenzitou práce, HDP a příjmu domácností, nicméně poslední dvě jmenované proměnné jsou velmi na hraně. Na druhé straně stojí investice do výzkumu a vývoje a nezaměstnanost, ve kterých je cluster 6 velmi heterogenní. Cluster 5 vykazuje pouze tři homogenní proměnné,

kterými jsou HDP, příjem domácností a terciární vzdělání. Na rozdíl od clusteru 6 však vykazuje pouze jednu proměnnou, v rámci které je významněji heterogenní, a tou jsou lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce.

Z opačného úhlu pohledu se můžeme podívat na to, které proměnné nejčastěji vytvářejí homogenitu jednotlivých clusterů. Zde se nejlépe umístilo terciární vzdělání, které ve všech clusterech zajišťuje podobnost, ať už velmi významnou nebo pouze významnou. Dalšími proměnnými, které vytvářejí homogenitu, jsou HDP a příjem domácností na obyvatele – pouze u clusteru 6 jsou na hraně významné podobnosti. Dalo by se říci, že tyto ukazatele jsou nejzásadnějšími při tvorbě clusterů.

Opačným extrémem jsou investice do výzkumu a vývoje, které jsou naopak heterogenním prvkem všech clusterů, velmi značně pak u clusterů 4 a 6. Ostatní proměnné se liší svým dopadem v jednotlivých clusterech a pouze nezaměstnanost v clusteru 6 a lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce v clusteru 5 vykazují větší míru heterogenity.

Tab. 3 Průměry v clusterech – 2004

	Průměry					
	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Cluster 5	Cluster 6
HDP/obyv.	31900,00	18000,00	31133,33	16050,00	28416,67	22050,00
Příjem domácností/obyv.	20300,00	12900,00	21066,67	12000,00	20866,67	15975,00
Nezaměstnanost (%)	7,40	12,20	3,37	14,30	4,43	6,80
Lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení (%)	24,70	31,40	14,80	46,13	15,93	21,48
Lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce (%)	13,00	12,15	6,53	20,13	8,33	8,45
Terciární vzdělání	16,50	10,05	10,90	10,65	12,87	14,08
Celkové investice v oblasti výzkumu a vývoje/obyv.	517,70	107,30	169,50	118,85	341,42	148,48

Zdroj: Vlastní zpracování

V předchozím textu již bylo zmíněno, že na základě rozdělení clusterů existují rozdíly mezi clusterem severních, centrálních a jižních regionů. Nyní se zaměřím na konkrétní čísla jednotlivých clusterů a budu je interpretovat.

Nejvíce rozdílnými clustery v rámci vnitřních hodnot jsou clustery 5 a 6 a zároveň bylo zjištěno, že jsou to jediné clustery, které jsou namíchané ze severních a středních regionů, popřípadě ze středních a jižních. Při pohledu na původní data (příloha 1) zjistíme, že v rámci clusteru 5 Toscana vykazuje hodnoty, které ji řadí na hranici clusteru – negativní extrémy (minimální hodnota nebo jedna z minimálních v clusteru u proměnné typu maxi a naopak) vykazuje v HDP na obyvatele, příjem domácností na obyvatele, nezaměstnanost a celkových investicích, pozitivní extrém nastává pouze u lidí žijících v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce. Podobně se jeví i Friuli-Venezia Giulia, která leží nejvýhodněji ze všech severních regionů, a Liguria, která je sousedním regionem Toskany a celkově vykazuje jiné znaky než ostatní regiony severní Itálie (především z důvodu vzdálenosti od hranic se sousedními státy). V případě clusteru 6 je rozdílnost příslušnosti do jiné části Itálie (zde centrální a jižní) ještě více patrná – zde Abruzzo a Molise jsou na stejné úrovni pouze v rámci terciárního vzdělání a lidí žijících v domácnosti s nízkou intenzitou práce, v obou případech se však výrazně odlišují od zbytku jižní Itálie, a to v pozitivním slova smyslu. I při pohledu na obrázek č. 4 je vidět, že rozdělení těchto clusterů by následovalo v nejbližších dvou krocích. Tím se potvrdí odlišnost severní, střední a jižní Itálie (namíchané clustery vykazují heterogenitu především z důvodu zapojení regionu z jiné části Itálie).

Na základě toho můžeme považovat clustery 3 a 5 za severní, 2 a 4 za jižní a clustery 1 a 6 za speciální případy (Lazio a složený cluster, který vykazuje hodnoty někde mezi severními a jižními regiony). Porovnání clusterů mezi sebou a poukázání na rozdílnost jednotlivých částí Itálie bude nejvhodnější provést na základě absolutních čísel, konkrétně na průměrech u jednotlivých proměnných ve vybraných clusterech. Jednotlivé průměry jsou uvedeny v tabulce č. 3.

Cluster 1, v němž se nachází pouze Lazio, jehož součástí je město Řím a tím pádem se jedná o poměrně speciální případ, který není ovlivněn jinými podobnými regiony, má v mnohém blíže spíše k severním regionům než k jižním. Je to logické vzhledem k velikosti, usídlení institucí, koncentraci obchodních center nebo návštěvnosti turisty. V oblasti terciárního vzdělání a celkových investic na výzkum a vývoj však Lazio stojí mimo všechny ostatní clustery, a to v pozitivním směru.

Celkové investice byly v hodnotě 517,7 eur na obyvatele, což je velké číslo, kterému se blíží pouze region Piemonte s celkovými investicemi 445,4 eur na obyvatele. U terciárního vzdělání se Laziu a jeho hodnotě 16,5 % blíží, ale pořád se značným odstupem, pouze cluster 6. Tento jev se dá vysvětlit geografickou blízkostí regionů, protože vyšší hodnota terciárního vzdělání se vyskytuje pouze v regionech, které jsou v těsné blízkosti Lazia, s výjimkou Ligurie.

Clustery 3 a 5 si jsou velmi podobné, ale kromě terciárního vzdělání a celkových investic je na tom lépe cluster 3. Za zmínku stojí hodnota nezaměstnanosti – pro cluster 3 nabývá hodnoty 3,37 % a pro cluster 5 hodnoty 4,43 %. Jedná se o velmi malé hodnoty, které se pomalu dostávají na hranici reálnosti. Ze stejného pohledu, tedy podobnosti, je možné soudit, že podle průměrných hodnot jsou si i clustery 2 a 4 velmi podobné, ale lépe vychází cluster 2.

Srovnání severních a jižních regionů je poměrně jednoznačné až na výjimku, kterou tvoří terciární vzdělání, kde rozdíl mezi severem a jihem není tolik znatelný. Nicméně stejná vzdělanost obyvatelstva nepomáhá jižním regionům dostat se na úroveň severních, a to v žádném ze sledovaných parametrů. V HDP na obyvatele clustery složené ze severních regionů (31 333 eur a 28 417 eur) převyšují své protějšky z jihu (18 000 eur a 16 050 eur), stejně jako v oblasti příjmu domácností na obyvatele (21 067 eur a 20 867 eur versus 12 900 eur a 12 000 eur). U dalších proměnných dochází ještě k většímu prohloubení rozdílnosti jednotlivých regionů – nezaměstnanost (3,37 % a 4,43 % versus 12,2 % a 14,3 %), lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení (14,8 % a 15,93 % versus 31,4 % a 46,13 %) a lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce (6,53 % a 8,33 % versus 12,15 % a 20,13 %).

Posledním sledovaným faktorem jsou investice do výzkumu a vývoje, kde cluster 5 (341,42 eur na obyvatele) se zcela vymyká. Cluster 3 (169,5 eur na obyvatele) je stále významně vzdálen jižním regionům (107,3 eur na obyvatele a 118,85 eur na obyvatele).

Cluster 6 je postaven někde mezi severními a jižními regiony, u všech proměnných zaujímá postavení uprostřed mezi clustery 3 a 5 a clustery 2 a 4,

někdy blíže k severním regionům, jindy k jižním. Jedinou výjimku tvoří terciární vzdělání, které je zde na vysoké úrovni a dosahuje hodnoty 14,08 %.

4.1.2 Analýza dat z roku 2014

V roce 2014 již bylo možné použít proměnnou dlouhodobá nezaměstnanost, jelikož byla dostupná veškerá potřebná data. Regiony byly posuzovány z hlediska 8 proměnných (viz. příloha 2) a opět, jako pro rok 2004, bylo prvním krokem vytvoření korelační matice (viz. tabulka č. 4), která poukazuje na vzájemné závislosti mezi proměnnými.

Tab. 4 Korelační matice – 2014

	Průměry	Sm. Och	A	B	C	D	E	F	G	H
A	25780,00	6803,915	1,000	0,955	-0,894	-0,895	-0,889	-0,899	0,523	0,693
B	17585,00	4178,551	0,955	1,000	-0,922	-0,914	-0,930	-0,941	0,553	0,798
C	12,93	5,435	-0,894	-0,922	1,000	0,991	0,945	0,948	-0,539	-0,633
D	7,89	4,253	-0,895	-0,914	0,991	1,000	0,958	0,949	-0,526	-0,603
E	28,13	12,733	-0,889	-0,930	0,945	0,958	1,000	0,978	-0,547	-0,668
F	12,06	6,614	-0,899	-0,941	0,948	0,949	0,978	1,000	-0,579	-0,706
G	16,75	2,498	0,523	0,553	-0,539	-0,526	-0,547	-0,579	1,000	0,581
H	293,33	161,131	0,693	0,798	-0,633	-0,603	-0,668	-0,706	0,581	1,000

Zdroj: STATISTICA, vlastní zpracování

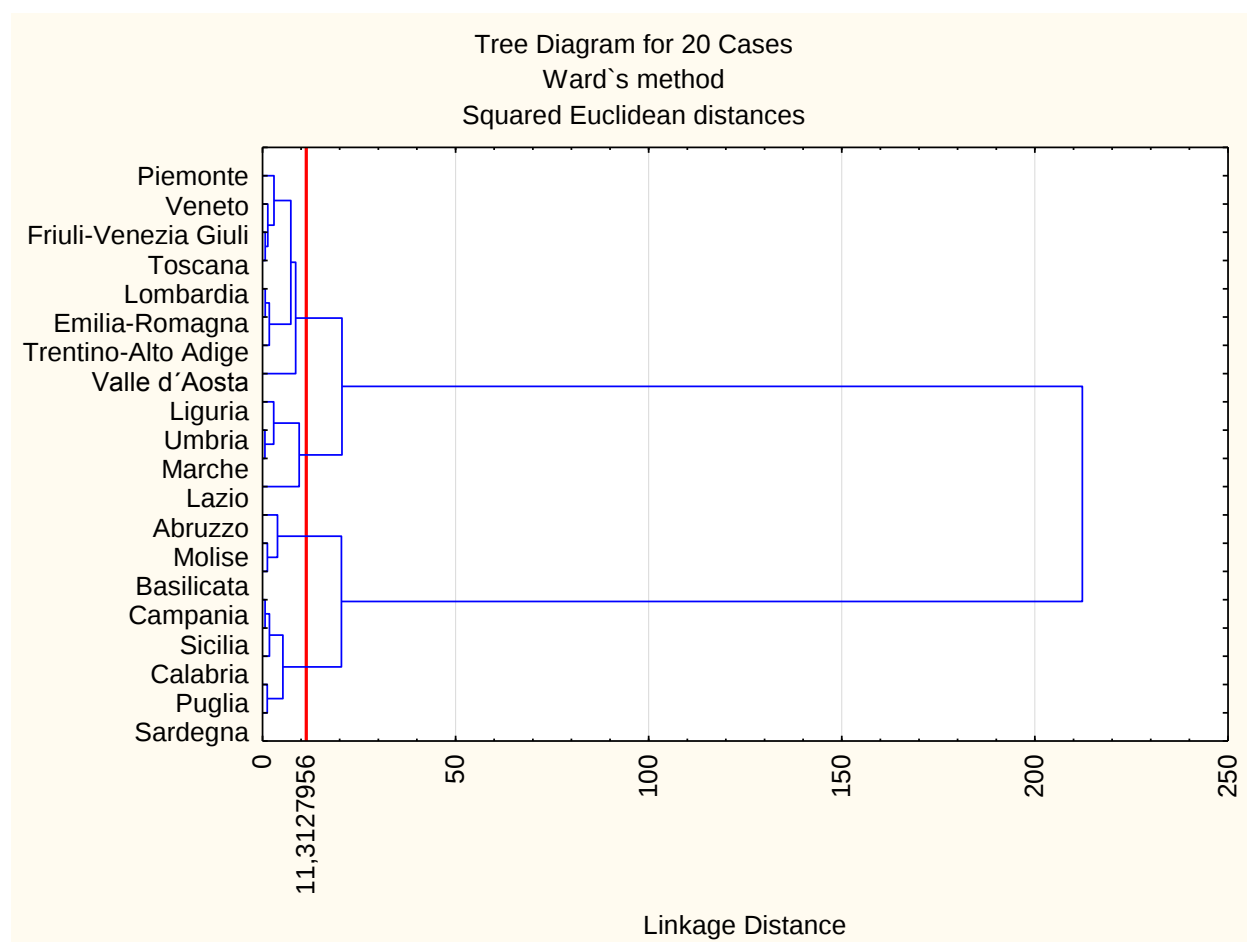
Opět lze poukázat na vysoké korelace mezi jednotlivými proměnnými, nicméně tentokrát došlo k nejvyšším korelacím u proměnné příjem domácností na obyvatele – nejnižší korelace vykazuje paradoxně s terciárním vzděláním, kdy tyto dvě proměnné by spolu měly značně korelovat, protože vyšší vzdělání by mělo mít dopad na výši příjmů.

Největší koeficient korelace byl zjištěn u proměnných nezaměstnanost a dlouhodobá nezaměstnanost. Na první pohled se to může jevit logicky, na druhý již nikoliv. Dlouhodobá nezaměstnanost se počítá z lidí, kteří již více jak 12 měsíců nemohou nalézt zaměstnání, což je dvakrát delší doba, než je pro sezónní nezaměstnanost, která by se tím pádem neměla započítávat do dlouhodobé (především na jihu, kde se projevuje významněji turistický ruch, se mohou čísla výrazně lišit) nezaměstnanosti. Z toho logicky vyplývají 2 možné závěry – lidé jsou

spokojení v nezaměstnanosti nebo trh práce nefunguje efektivně. V praxi to bude kombinace těchto dvou faktorů, ale s určitostí nelze říci, který z nich má větší vliv.

Nejméně korelované prvky zůstaly od roku 2004 stejné. Prvním nejméně korelovaným prvkem je terciární vzdělání, druhým jsou investice do výzkumu a vývoje. Další ukazatele opět vykazují vyšší korelační koeficienty, jelikož jsou mezi sebou všechny určitým způsobem navzájem propojeny a nelze tomu zabránit, stejně jako nelze tyto proměnné z analýzy vyřadit.

Následujícím krokem bylo provedení standardizace, aby mohlo dojít k provedení shlukové analýzy, ve které došlo k vytvoření 4 shluků (clusterů), jak lze vidět na obrázku č. 6.

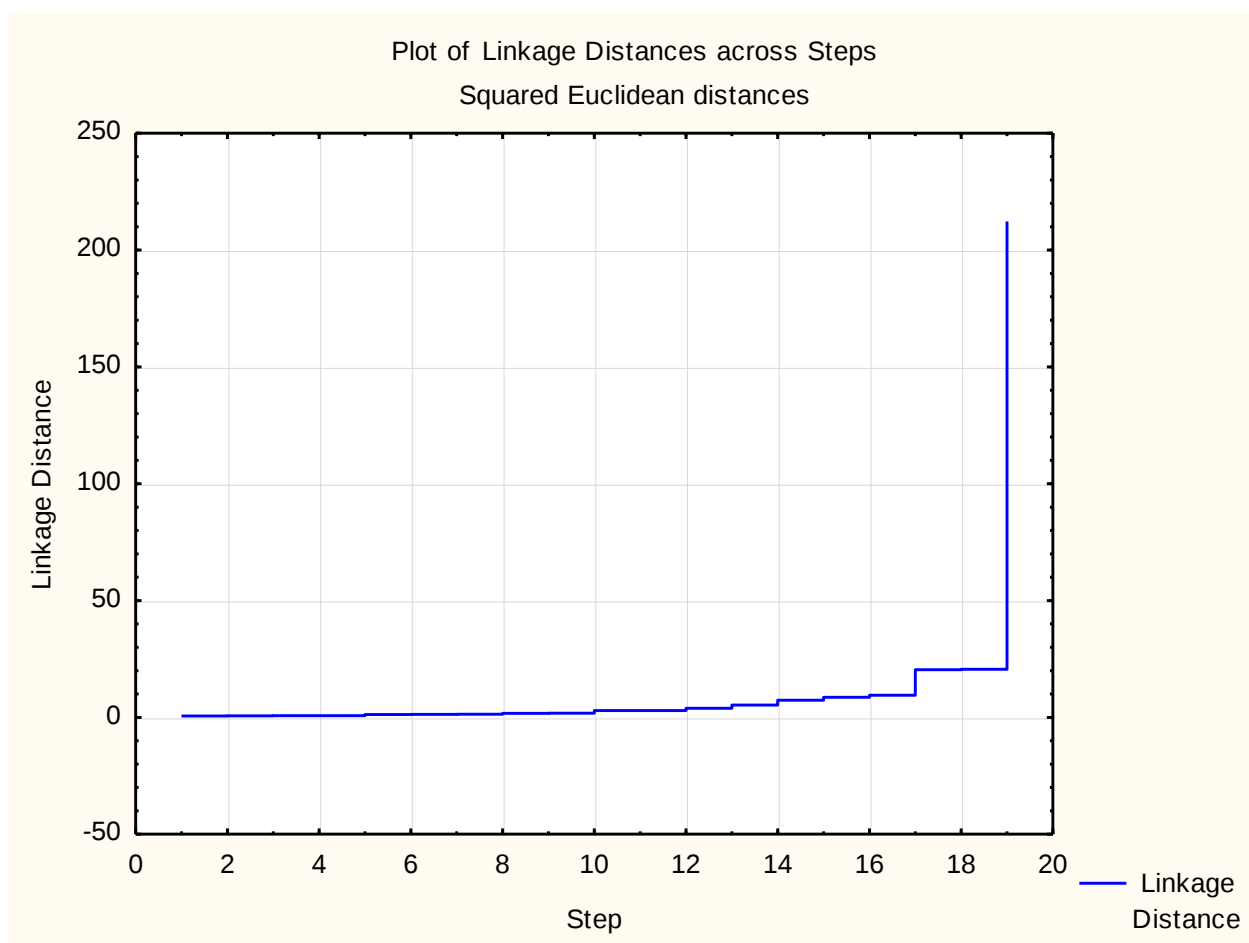
Obr. 6 Stromový diagram – 2014
Zdroj: STATISTICA, vlastní zpracování

Z obrázku č. 6 a hlavně z obrázku č. 7 je patrné, že rozložení na více clusterů by nemělo velký význam, protože by se neobjevily rozdíly ve složení jednotlivých clusterů. Navíc v dalších krocích by došlo k oddělení Lazia a Valle d'Aosta od clusterů a vznikly by pouze další dva clusterly po jednom členu.

Rozdělení clusterů je následující:

- cluster 1 – Abruzzo, Basilicata, Molise,
- cluster 2 – Calabria, Campania, Puglia, Sardegna, Sicilia,
- cluster 3 – Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Lombardia, Piemonte, Toscana, Trentino-Alto Adige, Valle d'Aosta, Veneto,
- cluster 4 – Lazio, Liguria, Marche, Umbria.

Na rozdíl od roku 2004 se zde jednotlivé clustery shlukly podle své geografické pospolitosti s jedinou výjimkou, kterou je výměna Ligurie a Toskany mezi severní částí Itálie a střední částí Itálie. Jižní regiony se rozdělily do dvou shluků, což napovídá, že zde budou určité rozdíly na jihu země. Tudíž cluster 4 můžeme prohlásit za střední Itálii, cluster 3 za severní Itálii a cluster 1 a 2 za jižní Itálii (označení má stejný význam jako v roce 2004 – aby bylo možno porovnávat sever a jih Itálie).

Obr. 7 Plot of Linkage Distances – 2014

Zdroj: STATISTICA, vlastní zpracování

Z grafů na obrázcích č. 6 a 7 je patrné, že největší vzdálenosti vznikají mezi jihem Itálie a zbytkem Itálie, což je mírný propad oproti předchozímu sledovanému

období v roce 2004, kdy se některé jihoitalské regiony začlenily mezi středoitalské a vytvořily společně cluster.

V porovnání s rokem 2004 stojí ještě za zmínku postavení regionu Lazio, které v minulém sledovaném období vytvořilo samostatný shluk, ale v aktuálním období se připojilo ke středoitalským regionům, přestože je mírně distancováno od zbylých regionů, jak lze vidět na vzdálenosti vytvoření shluku na obrázku č. 6. Druhým, obdobně stranou stojícím regionem, je Valle d'Aosta, který se odlišuje v rámci severoitalských regionů. Ty tvoří mezi sebou dvě větší skupiny a třetí je tvořena pouze regionem Valle d'Aosta, což je logické vzhledem k velikosti, poloze a dalším specifikům regionu, díky kterým je odlišný od ostatních.

Tab. 5 Variační koeficienty v clusterech – 2014

	Variační koeficienty (v %)			
	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
HDP/obyv.	8,08	7,49	11,33	10,61
Příjem domácností/obyv.	10,42	5,88	7,29	5,06
Nezaměstnanost (%)	7,46	7,13	19,09	8,21
Dlouhodobá nezaměstnanost (%)	12,62	12,99	30,24	12,14
Lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení (%)	13,77	13,29	12,98	11,37
Lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce (%)	20,94	13,27	19,65	8,83
Terciární vzdělání (%)	4,96	5,38	6,71	8,84
Celkové investice v oblasti výzkumu a vývoje/obyv.	26,83	28,23	30,09	41,92

Zdroj: Vlastní zpracování

Opět je vhodné použít nástroj na zhodnocení homogenity či heterogenity v jednotlivých clusterech. Tímto nástrojem opět budou variační koeficienty uvedené v tabulce č. 5, které nahrazují nepřehledný Box Plot z programu STATISTICA. Vzhledem ke vzniku menšího počtu shluků, a tím i většímu počtu členů v jednotlivých shlucích, se dá předpokládat, že zde bude častější tendence k heterogenitě, než tomu bylo pro data z roku 2004. Při pohledu do tabulky se tento předpoklad potvrzuje a nutí přidat interval významnosti 10-15 %, který bude hraničním ukazatelem homogenity.

Cluster 3, který je taktéž clusterem severoitalských regionů, vykazuje znaky homogenity u příjmu domácností na obyvatele a terciárního vzdělání. Dále pak vykazuje podobné znaky v rámci hraniční homogenity u HDP na obyvatele a lidí na pokraji chudoby a sociálního vyloučení. Cluster obsahuje celkem 8 jednotek (regionů) – to zapříčiňuje, že homogenních znaků je spíše menšina a významně podobné si navzájem všechny regiony nejsou. Nejvíce se tento cluster liší v oblasti investic na výzkum a vývoj a v dlouhodobé nezaměstnanosti, kde dochází k největším výkyvům mezi jednotlivými regiony.

Středoitalský cluster, kterým je cluster 4, již vykazuje mnohem homogennější znaky, především proto, že zde jsou pouze 4 jednotky (regiony). Kromě celkových investic na výzkum a vývoj, kde dochází k masivní rozdílnosti mezi regiony – především z důvodu přítomnosti regionu Lazio, se všechny ostatní proměnné dají považovat za homogenní, nanejvýš mohou být hraničně homogenní, v rámci tohoto clusteru, nejbližší jsou si regiony v příjmu domácností na obyvatele.

Clustery 1 a 2 jsou jižními regiony Itálie a i v rámci variačních koeficientů nabývají podobných výsledků. V clusteru 1 nelze snížit ukazatele, konkrétně lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce a celkové investice do výzkumu a vývoje, do požadované hraniční meze homogenity. Nejbližší si je naopak v terciárním vzdělání, nezaměstnanosti a HDP na obyvatele. Cluster 2 již má pouze jedinou proměnnou mimo hranice homogenity a tou jsou celkové investiční výdaje v oblasti výzkumu a vývoje. Ostatní proměnné již vykazují velmi podobné znaky. Nejvýznamnější podobnost nastává u proměnných příjem domácností na obyvatele a terciární vzdělání, které jsou následované HDP na obyvatele a nezaměstnaností.

Při pohledu na proměnné, které byly nejčastějším nebo nejvýznamnějším prvkem při spojování regionů, zjistíme, že nejnižších hodnot variačního koeficientu nabývalo terciární vzdělání, ve kterém jsou všechny clusterly homogenní. Druhým ukazatelem v tomto pořadí je příjem domácností na obyvatele následované HDP na obyvatele. Pro obě proměnné platí, že se vejdou do určených mezí pro hraniční homogenitu. Nejméně podobným ukazatelem jsou pro všechny clusterly investice v oblasti výzkumu a vývoje, kde nejnižší variační koeficient nabývá hodnoty 26,83 %. Ostatní proměnné jsou pro každý cluster rozdílné a je zřejmé, jaké

podružné faktory byly zásadní ve spojení právě těchto regionů do jednotlivých clusterů.

Na průměrech v jednotlivých clusterech je možné opět názorně ukázat, v čem se především liší severní a jižní regiony. Pro případ z roku 2014 bude situace přehlednější, jelikož severní regiony jsou zastoupeny pouze jedním clusterem. A protože se jedná o aktuální data, bude prezentován i pohled na to, co reálně tato čísla vyjadřují.

Tab. 6 Průměry v clusterech – 2014

	Průměry			
	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4
HDP/obyv.	20966,67	17500,00	31900,00	27500,00
Příjem domácností/obyv.	14100,00	12400,00	21487,50	18875,00
Nezaměstnanost (%)	14,07	21,12	8,33	11,05
Dlouhodobá nezaměstnanost (%)	9,07	14,10	4,36	6,30
Lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení (%)	36,60	45,04	16,86	23,18
Lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce (%)	15,60	21,18	6,30	9,53
Terciární vzdělání (%)	16,20	13,98	16,90	20,33
Celkové investice v oblasti výzkumu a vývoje/obyv.	153,37	153,50	412,31	335,13

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejprve bude vhodné poukázat na rozdílnost mezi clustery 1 a 2, tedy mezi jižními regiony. Pro cluster 1 vychází lépe všechny proměnné, pouze u celkových investic do výzkumu a vývoje jsou na tom oba clustery stejně (153,37 eur na obyvatele vs. 153,5 eur na obyvatele). Ukazatele HDP a příjem domácností na obyvatele společně poukazují na špatný stav ekonomiky v jižních regionech. Příjem domácností na obyvatele je zde srovnatelný například s Portugalskem nebo Slovinskem, což jsou země, kde jsou daleko nižší životní náklady a ani jedna nemá pozitivní pověst v ekonomickém světě.

Alarmující jsou hodnoty u nezaměstnanosti, ať už celkové nebo dlouhodobé. Průměr Evropské unie u dlouhodobé nezaměstnanosti činí 5 %, čemuž se cluster 2 (14,1 %) nepřibližuje ani zdaleka, cluster 1 (9,07 %) má také stále značný odstup.

Z toho vyplývá, že úroveň dlouhodobé nezaměstnanosti v jižních regionech už není otázkou lidí, ale celého systému. Na této problematice je nejhorší, že lidé, kteří delší dobu nemohou najít práci, si nakonec zvyknou na život bez práce a na dávkách od státu a sami pak už ani práci nevyhledávají – vzniká problém, jak tyto občany začlenit zpět do společnosti, atd. (objevují se návaznosti, které s tímto souvisí).

V oblasti vysokoškolského vzdělání zaostává celá Itálie za EU a propady mezi regiony nejsou tak drtivé, nicméně cluster 2 opět potvrzuje roli nejhoršího clusteru. Horší hodnoty vykazují u ukazatelů lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení a lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce. Itálie v těchto oblastech patří mezi nejslabší v EU (horší jsou pouze některé balkánské státy) a velkou část viny na tom nesou jižní regiony, zejména ty začleněné do clusteru 2. Je to z toho důvodu, že je zde ohrožena téměř polovina lidí (45,04 %) chudobou nebo sociálním vyloučením. To stejné platí i pro druhý ukazatel, tj. lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce. Tento ukazatel pro jižní cluster nabývá průměrů 15,6 % a 21,18 %, což jsou vysoká čísla v rámci EU a obecně v rámci vyspělých zemí.

Na základě výše uvedených zjištění můžeme konstatovat, že jižní regiony jsou na tom z hlediska všech faktorů hůře než středoitalské a severoitalské. Proto cluster 3 a 4 oscilují kolem průměrů EU, přičemž jak lze vyčíst z tabulky, tak severoitalské regiony jsou na tom ještě o něco lépe než středoitalské.

4.1.3 Růst (pokles) regionů mezi roky 2004 a 2014

Na základě předchozích zjištění bylo možné konstatovat, že jihoitalské regiony jsou na tom hůře než střední a severní regiony Itálie. Bude provedeno časové srovnání na základě zjištěných dat mezi roky 2004 a 2014.

Pro jednotlivé regiony byla vypočtena změna (viz. tabulka č. 7), která nastala u každé proměnné za určené období deseti let. Na závěr byl vypočten průměrný růst, jenž umožní zhodnotit, které z regionů se kterým přibližují nebo oddalují, a které z regionů tak činí rychleji nebo pomaleji. Předtím, než bude zahájeno pozorování mezi italskými regiony, je dobré si povšimnout růstu příjmů domácností, který při porovnání s růstem inflace za stejné období zapříčiňuje, že

domácnosti v tomto období přicházely o peníze. Další dva s tím spojené aspekty jsou HDP na obyvatele, který nerostl podle očekávaných předpokladů, a nezaměstnanost, která významně vzrostla oproti roku 2004 (značný podíl na těchto okolnostech má ekonomická krize v roce 2008, kterou však nelze zakalkulovat do výpočtů a také fakt, že u některých regionů byla v roce 2004 nezaměstnanost opravdu nízká). Pozitivem je značný nárůst celkových investic do výzkumu a vývoje v rámci celého státu, stejně jako terciárního vzdělání.

Tab. 7 Růst (pokles) regionů mezi roky 2004 a 2014

Růst (pokles)	A	B	C	E	F	G	H
Piemonte	1,47%	-0,48%	152,27%	1,62%	-19,10%	44,64%	27,68%
Valle d'Aosta	13,62%	0,00%	171,88%	19,05%	-10,81%	47,57%	36,11%
Liguria	5,49%	4,66%	98,15%	36,60%	-19,35%	33,10%	26,22%
Lombardia	6,73%	3,43%	107,89%	17,53%	-5,41%	42,06%	31,18%
Trentino-Alto Adige	13,19%	4,44%	89,66%	-12,03%	-11,54%	53,57%	102,59%
Veneto	4,91%	2,49%	80,00%	3,05%	-21,43%	37,50%	85,85%
Friuli-Venezia Giulia	4,89%	2,00%	95,12%	9,40%	-25,93%	43,33%	39,60%
Emilia-Romagna	7,64%	0,89%	121,62%	27,13%	-24,62%	39,55%	59,93%
Toscana	8,68%	0,00%	92,31%	32,41%	28,36%	28,89%	25,26%
Umbria	-0,41%	-0,56%	100,00%	19,02%	8,16%	43,57%	10,60%
Marche	4,51%	4,57%	110,64%	6,52%	5,00%	30,07%	60,45%
Lazio	-0,94%	-4,93%	67,57%	0,00%	-30,00%	41,21%	4,17%
Abruzzo	13,17%	6,71%	65,79%	37,85%	45,00%	12,24%	-0,29%
Molise	7,85%	2,92%	61,29%	46,93%	95,00%	27,82%	96,13%
Campania	1,20%	-2,40%	48,95%	7,69%	8,57%	30,00%	25,49%
Puglia	8,07%	3,25%	50,36%	-4,25%	-2,89%	48,94%	43,06%
Basilicata	8,52%	-1,60%	22,69%	12,50%	76,58%	41,12%	14,90%
Calabria	5,88%	0,88%	68,61%	-6,85%	11,11%	27,73%	52,99%
Sicilia	5,56%	1,68%	42,48%	9,02%	11,16%	29,13%	13,64%
Sardegna	8,70%	2,26%	48,00%	36,59%	46,97%	39,36%	25,82%
Průměrný růst	6,44%	1,51%	84,76%	14,99%	8,24%	37,07%	39,07%
Sever - průměrný růst	7,24%	2,18%	114,57%	12,79%	-17,27%	42,67%	51,15%
Střed - průměrný růst	2,96%	-0,23%	92,63%	14,49%	2,88%	35,94%	25,12%
Jih - průměrný růst	7,37%	1,71%	51,02%	17,44%	36,44%	32,04%	33,97%

Zdroj: Vlastní zpracování

Aby bylo možno s tabulkou pracovat, byly regiony seřazeny podle příslušnosti. Tzn. prvních 8 regionů jsou severní regiony, další 4 jsou střední a zbylé regiony jsou jižní. Ukazatele A (HDP/obyv.), B (příjem domácností), G (terciární vzdělání)

a H (celkové investice do výzkumu a vývoje) jsou typu maxi, tzn. u těchto proměnných je chtěný přírůstek (kladný růst), zatímco u ostatních proměnných, které jsou typu mini, je žádaný naopak úbytek (záporný růst).

První dva ukazatele typu maxi (HDP a příjem domácností na obyvatele) ukazují, že se jižní regiony přibližují středoitalským regionům, severní část Itálie si stále udržuje konstantní odstup a naopak se ještě vzdaluje regionům střední Itálie. Jak již bylo řečeno – obecně oba ukazatele nenabýly takových růstových hodnot, jaké byly očekávány.

Druhé dva ukazatele typu maxi rostly oproti předchozím významně pozitivněji v rámci celé Itálie. Zatímco však v roce 2004 byla hodnota terciárního vzdělání při porovnání severu a jihu téměř totožná, během jednoho desetiletí došlo k mírně vyššímu růstu právě na severu (o 10,63 procentních bodů), což může být také způsobeno migrací obyvatelstva ze středu Itálie, kde je míra vzdělanosti na nejvyšší úrovni, na sever, kde je naopak největší možnost využití terciárního vzdělání. V oblasti investic do výzkumu a vývoje bylo pozitivní, že všechny jihoitalské regiony zvýšily sumy (s výjimkou regionu Abruzzo) připadající na výzkum a vývoj, nicméně tyto hodnoty nerostou tak rychle (průměrný růst 33,97 %), jako na severu země (51,15 %). V tomto ohledu na tom je nejhůř střední část Itálie. Zde to je způsobeno dvěma faktory – Lazio již v roce 2004 investovalo přes 500 eur na obyvatele a růst logicky nebude tak vysoký a regiony Umbria a Marche jsou v sumách investic spíše na úrovni jižní Itálie a nedokážou tak vykompenzovat růst za Lazio.

Proměnné nezaměstnanost, lidé na pokraji chudoby a sociálního vyloučení a lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce jsou typu mini a měly by na sebe navazovat a ukazovat určité souvislosti. Nezaměstnanost narostla nejvíce v severních regionech, ale jak již bylo řečeno – v roce 2004 zde byla nezaměstnanost na velmi nízkých hodnotách (všechny regiony pod 5,5 %, většina pod 4,5 %). Nicméně je nutné konstatovat, že v této oblasti nastala určitá konvergence jižních regionů, ale pouze pokud se podíváme na tyto relativní poměrové ukazatele. Pokud se totiž podíváme na absolutní hodnoty, tak zjistíme, že u jižních regionů by nemělo vůbec docházet k růstu nezaměstnanosti, pokud se chtějí dostat na vyspělou úroveň, protože jejich hodnoty v roce 2014 nabývaly již

extrémních výšin (pro příklad Campania 21,3 %, Puglia 20,9 % nebo Sicilia 21,8 %, více v příloze č. 2). Střední Itálie i v tomto ohledu volí střední cestu a kopíruje spíše případ severoitalských regionů, jelikož hodnoty nezaměstnanosti se nacházejí v podobných relacích.

Množství lidí, kteří žijí na pokraji chudoby a sociálního vyloučení, rostlo velmi mírně v porovnání s tempem růstu nezaměstnanosti. Přesto nejvyšší nárůst těchto ukazatelů byl zaznamenán u jižních regionů. Stejně jako v případě ukazatele lidé žijící v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce dochází ke stagnaci regionů střední Itálie a dokonce k poklesu u regionů severních. To se může jevit na první pohled jako nelogické vzhledem k rostoucí míře nezaměstnanosti, ale existuje pro to vysvětlení – dříve byla míra nezaměstnanosti na velmi nízké hodnotě, v rámci ekonomického dění dochází k jejímu růstu, nicméně systém je nastaven vhodně a většinou se bude jednat o nezaměstnanost frikční (dočasnou) nebo sezónní, což vysvětluje nízký podíl dlouhodobé nezaměstnanosti a klesající podíl lidí žijících v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce, protože dochází k zapojení většiny populace a pouze malá část populace je tedy výrazněji ohrožena. Regiony střední Itálie u obou ukazatelů opět vykazují hodnoty někde mezi severem a jihem země.

4.1.4 Vyhodnocení

Významné ekonomické a sociální rozdíly mezi severem a jihem Itálie byly potvrzeny jednotlivými shlukovými analýzami v letech 2004 a 2014. Bylo prokázáno, že i středoitalské regiony jsou rozdílné oproti severním, především Umbria a Marche. Jediným faktorem, ve kterém není markantní rozdíl, je terciární vzdělání, v němž je rozdílnost pouze v rámci jednotek procentních bodů.

Ve druhém úseku analytické části bylo zjištěno, že jižní regiony výrazněji nekonvergují s ostatními. Většinou došlo k nejvýznamnější pozitivní změně u regionů severních, následované regiony středními a nejmenší změna nastala u regionů jižních. Výjimkami byly HDP na obyvatele a příjem domácností na obyvatele, kde se jižní regiony vyrovnaly severním a středoitalské regiony zaostávaly. Poslední výjimku tvoří celkové investice do výzkumu a vývoje, kde si centrální a jižní regiony vyměnily pozice.

Stále se prohlubující rozdíly jsou problematické pro budoucí konvergenci mezi jednotlivými částmi Itálie (sever, střed a jih), protože vzhledem k chybějícím nástrojům, které by umožnily určité změny v systému a postupnou nápravu situace, bude třeba učinit velké zásahy, pokud by existovala tendence k vyrovnání regionů. Druhým faktorem jsou lidé, kteří si za tu dobu osvojili určité návyky (především v oblasti práce, nakládání s volným časem a otázek týkajících se množství volného času, a s tím spojené podpory ze třetích stran, například od státu). V případě jednorázových opatření nedojde k okamžité změně u těchto lidí, takže tato opatření budou mít pouze chvilkový efekt oproti žádané dlouhodobé systémové změně.

Z tohoto pohledu lze soudit, že je potřeba, aby nejvyšší místa směřovala k postupným systémovým změnám, které budou vyžadovat čas, než se dostaví výsledky a určité konvergenční znaky mezi jihem a severem. Otázkou zůstává, zda o to vůbec je zájem, to ale není předmětem této diplomové práce.

4.2 Srovnání regionů na základě kvalitativních prvků

Do kategorie kvalitativních prvků spadají faktory, které nelze vyčíslit nebo převést do jiné podoby, ve které by bylo možné je využít v rámci kvantifikovatelné analýzy. Mezi takové faktory byl zařazen ekonomický vývoj, se kterým jsou spojené další faktory – hlavní zdroj příjmů, hlavní důvody návštěv v rámci turistického ruchu a vzdálenost od ekonomických center Evropy. Dalšími rysy jsou sociální faktory (například mentalita obyvatelstva, tíhnutí k historii, ke kulturním a lingvistickým diferenciacím), politická situace (odrážející sociální faktory, především mentalitu obyvatelstva) a otázka mafie, která je značně spekulativní, ale svou roli sehrává, zejména v jižních regionech.

4.2.1 Ekonomický vývoj a situace

Ve druhé polovině 20. století se Itálie snažila zavést nástroje a opatření (jednalo se především o industrializaci a modernizaci), která by ji posunula v ekonomickém ohledu. Nicméně dopad těchto aktivit byl diametrálně odlišný v severních, centrálních a jižních regionech.

Zatímco u severních regionů došlo k jejich postupné implementaci, u jižních regionů se tato opatření vůbec neujala. U jižních regionů sehrála významnou roli mentalita obyvatelstva, působnost mafie (tyto faktory budou rozebrány později) a historická vázanost na zemědělství. Severní regiony, i díky své vzdálenosti od ostatních ekonomických a obchodních center Evropy, přijaly tato opatření daleko lépe. Především poloha sehrála velmi významnou úlohu, protože severní města jako Milán nebo Turín leží na významných obchodních trasách a staly se součástí tzv. Modrého banánu, který z historického hlediska předurčoval severní regiony Itálie pro přibližování spíše vyspělým a industrializovaným částem Evropy než méně vyspělým a na zemědělství zaměřeným oblastem.

Díky tomu zde už existoval základ (související s historickým vývojem a se zájmem městských států v oblasti řemesla a obchodu), pro úspěšné zavedení nástrojů a opatření. Stálý ekonomický pokroku v 21. století (a na konci 20. století) zapříčinil, že se pojem Modrý banán postupně stával neaktuálním a nahradil jej pojem Červená chobotnice, který oblast rozšiřuje o další lokality. Ty začaly po ekonomické stránce konvergovat s původními centry obchodu a průmyslu, nicméně původní oblast Modrého banánu zastává stále zásadní pozici. V rámci Itálie se jednalo pouze o rozšíření směrem k Římu, který má v Itálii postavení zakotvené především historicky a Itálie se snaží o jeho prosazení ve všech oblastech. Proto také v analytické části docházelo k prolnutí výsledků regionů Lazio a Toscana se severními regiony, kde Toscana leží na trase směrem k Římu, což je hlavní město Lazia. Právě kvůli tomu je sever tažen jiným směrem než jih země.

Souvisejícím tématem je to, z jakých důvodů turisté navštěvují jednotlivé části Itálie. Do jižních regionů míří lidé především za teplým klimatem, klidným prostředím v přímořských destinacích, levnějším prostředím a historickými památkami (např. Neapol), kterých však není takové množství, jako v severních regionech a Římě a nejsou celosvětově tak známé. Naproti tomu stojí severní a střední regiony, kam lidé míří za památkami (šikmá věž v Pise, Koloseum v Římě nebo historické katedrály Il Duomo ve Florencii a Miláně), celkovou prohlídkou měst nebo za netypickou polohou města (Benátky). V případě Milána taktéž za módou, jelikož toto město je jí proslulé. Dalším turistickým lákadlem jsou velké

akce, které se v těchto městech konají a jsou jimi například závody F1 nebo veletrhy (např. FieraMilano). U severních regionů míří turisté také do horských oblastí, kde jsou v vybudována moderní lyžařská střediska a oproti levnému jihu je zde trávení dovolené nákladnější. Všechny výše uvedené příklady ukazují, že turisté častěji navštěvují severní regiony, nehledě na to, že zde utratí daleko více financí.

To souvisí s dalším aspektem, kterým je hlavní zdroj příjmů v jednotlivých regionech. Jižní regiony jsou zaměřené především na zemědělství a cestovní ruch, který je však výrazně nižší než u regionů severních. Stejně tak příjmy ze zemědělství nejsou konkurenceschopné příjmům průmyslového zaměření severoitalských regionů. V konečném důsledku jižní regiony tvoří daleko menší profit, což se odráží do výše příjmů podniků a v návaznosti na to domácností (ve formě mezd). Tím se jižní regiony dostávají do smyčky, kdy podniky nemohou investovat takové množství financí do inovací a technologií, kterého je zapotřebí k udržení kroku s konkurencí, rozšíření výroby, apod. Z těchto důvodů nemohou zaměstnancům poskytnout lepší finanční podmínky a jejich životní úroveň tak stagnuje (nebo klesá – jak je vidět v analytické části, tak počet lidí na pokraji chudoby a sociálního vyloučení bohužel roste). Toto jim navíc neumožňuje významnější investice v rámci domácnosti, a proto se nerozšiřuje poptávka, čímž opět podniky přicházejí o dodatečné zisky, které by mohly investovat zpět do svého rozvoje.

4.2.2 Sociální faktory

Historický vývoj na území dnešní Itálie předurčuje k určitým rozdílným mezi severem (často se k němu připojil i střed) a jihem země. Už v dávných dobách byl sever ovládán Etrusky, zatímco jih Řeky. Následně vznikla Římská republika, která sjednotila Itálii a připojila další území. Po jejím rozpadu se opět země rozdělila. Sever byl ovládán Longobardy, které následně vystřídali Frankové. Jih byl ohrožován Araby a následně obsazen Normany. Na severu během té doby došlo k rozpadu království a začaly vznikat autonomní městské státy, zatímco na jihu Normani bránili městům stávat se autonomními a následně o svou nadvládu přišli, když byli vytlačeni španělským královstvím. Tento stav trval do 18. století, kdy

přišel Napoleon Bonaparte. Po jeho pádu byla Itálie rozdělena na tři části, kdy sever získalo pod svou nadvládu Rakousko, střed a jih Řím a kus pevniny na jihu a ostrov Sicílie se staly Královstvím obojí Sicílie.

Z tohoto výčtu je zřejmé, že tradice, zvyklosti a kultura jednotlivých regionů byly ovlivněny jinými národy. Navíc z ekonomického pohledu byl sever vyspělejší (viz. Ekonomický vývoj a situace). Obecně se dá říci, že sever byl více ovlivněn germánskými kmeny a následně pokrokovou Evropou, zatímco jih byl pod nadvládou Arabů. To se na rozdílnosti podepsat muselo, avšak rozdíly nejsou až tak extrémní, protože po určitou dobu byl i jih pod nadvládou Španělska, které v té době bylo vyspělou evropskou zemí.

I přes výše zmíněná fakta existuje skupina, která se snaží zasadit o to, že zde existuje velká rozdílnost, kterou podkládá historickým základem. Tato skupina nese označení Lega Nord (politická strana působící v severních regionech Itálie). A to zejména proto, že potřebují argumenty a motiv, kterými vytvoří společnou identitu severních regionů, jelikož samotné ekonomické faktory rozdílnosti severu a jihu Itálie by jim v rámci politické kampaně nestačily. Nutno podotknout, že se jim to docela daří. To bude předmětem kapitoly 4.2.3. Politická situace a mafie.

Nyní se zaměřím na rozdíly, které lze mezi regiony nalézt. Region Valle d'Aosta hraničí s Francií a Švýcarskem. To má souvislost s ustanovením francouzštiny jako oficiálního jazyka (například studenti skládají maturitní zkoušky v obou jazycích). Dalším znakem je kuchyně podobná francouzské. Podobné je to v regionu Trentino-Alto Adige, kde v severní části žijí téměř výhradně německy mluvící obyvatelé, a Veneto, kde byl uznán jako druhý oficiální jazyk benátština. V případě Friuli-Venezia Giulia jde o malé skupiny německy nebo slovinsky mluvících obyvatel. Itálie má velké množství dialektů a v téměř každé provincii je jiný, ale u všech se jedná o větev románských jazyků.

Rozdíly se dají nalézt také v rámci etnických skupin žijících na území Itálie. Opět se jedná o rozdíl mezi severem a jihem, který vyplývá z používaných jazyků – na severu je možné nalézt francouzské, německé a slovinské národnostní skupiny, zatímco na jihu to jsou albánské a řecké minority. Dále je jih Itálie zasažen aktuální migrační situací, protože se jedná o jednu z migračních cest, které vedou do Evropy.

Posledním prvkem, který je nutné zmínit, je mentalita lidí. Ta je částečně ovlivněna národnostními skupinami, které žijí na území Itálie a hranicemi s okolními státy. Na severu jsou lidé ovlivněni nejen skupinami německých a francouzských obyvatel, ale taktéž blízkostí zemí Německa, Švýcarska a Francie. To přináší řadu jiných znaků, které se projevují na mentalitě lidí, stejně jako tomu je na jihu, kde se setkáme s řeckými, albánskými a jinými skupinami latinské a arabské populace. Tento fakt určuje rozdílnost především v přístupu k práci, kdy na severu bude tendence zažité pracovní morálky nebo strojové dokonalosti převzaté od sousedních zemí, kdežto na jihu se budeme setkávat spíše s přístupem „ala mañana“ (ve významu „to počká“, „zítra je taky den“, apod.). Úplně jiná mentalita je na ostrovních částech, kterými jsou regiony Sardegna a Sicília, protože jsou zcela odtrženy od dění na pevninské části.

Avšak na území severních regionů neexistuje určitý společný kulturní, národnostní nebo jiný prvek (kromě ekonomického), který by všechny regiony spojoval a vymezoval vůči ostatním regionům, především těm jihoitalským. Proto se často jedná spíše o politickou propagandu strany Lega Nord, jejíž hlavní cíl je ekonomická samostatnost a pouze hledá cesty, jak získat více voličů.

4.2.3 Politická situace a mafie

Po chaotickém období v letech 2008 až 2012, kdy byl nucen Silvio Berlusconi a jeho strana Il Popolo della Libertà společně s Lega Nord podat demisi a k řádným volbám v roce 2013 měla Itálii vést úřednická vláda. Ta ale také podala demisi na konci roku 2012 a na základě těchto skutečností byl Parlament rozpuštěn. Řádné volby se konaly v roce 2013.

V tabulkách č. 8 a 9 jsou tučně uvedena získaná procenta jednotlivými koalicemi a standardně jejich dominantními stranami ve volbách v roce 2013 do Parlamentu Itálie. Rozdíly mezi dvěma hlavními koalicemi (středo-levicovou Italia. Bene Comune a středo-pravicovou Coalizione di Centrodestra) byly velmi malé a nakonec zapříčinily patovou situaci v Senátu, kdy se nepodařilo poskládat nadpoloviční uskupení.

Tab. 8 Výsledky voleb do poslanecké sněmovny 2013

Uskupení	Počet hlasů (v %)
Italia. Bene Comune	29,55
Partito Democratico	25,43
Sinistra Ecologia Liberta	3,2
Coalizione di Centrodestra	29,18
Il Popolo della Liberta	21,56
Lega Nord	4,09
Movimento 5 Stelle	25,56
Con Monti per l'Italia	10,56

Zdroj: Ministero dell'Interno, 2013 (Camera)

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny byly velmi těsné a dvě hlavní koalice měly problém udržet za sebou nově vzniklý projekt Movimento 5 Stelle, který skončil v těsném závěsu s odstupem 3,62 procentních bodů, respektive 3,99 procentních bodů. Koalice Italia. Bene Comune vedená Pier Luigi Bersanim je středo-levicová strana, která činí opozici Coalizione di Centrodestra, jenž vede Silvio Berlusconi a do které patří i Lega Nord.

V Senátu se výsledky příliš nelišily, pouze dvě hlavní koalice získaly určitá procenta navíc oproti svým konkurentům, ale rozdíl mezi nimi byl opět velmi těsný. Levicové strany však nedokázaly získat většinu, a to významně blokuje prosazení legislativy. Movimento 5 Stelle je stranou, která se snaží distancovat od klasického paradigmatu levicově-pravicového profilování strany a momentálně nemá žádné podporující politické strany. Přesto získala velké množství hlasů, které může být pro prosazení v zákonodárném procesu zcela zásadní, a zaujímá velice zajímavou pozici, kdy hlavní navzájem opoziční koalice budou chtít prosadit zcela opačné názory.

Tab. 9 Výsledky voleb do senátu 2013

Uskupení	Počet hlasů v (%)
Italia. Bene Comune	31,63
Partito Democratico	27,44
Sinistra Ecologia Liberta	2,98
Coalizione di Centrodestra	30,72
Il Popolo della Liberta	22,3
Lega Nord	4,34
Movimento 5 Stelle	23,8
Con Monti per l'Italia	9,14

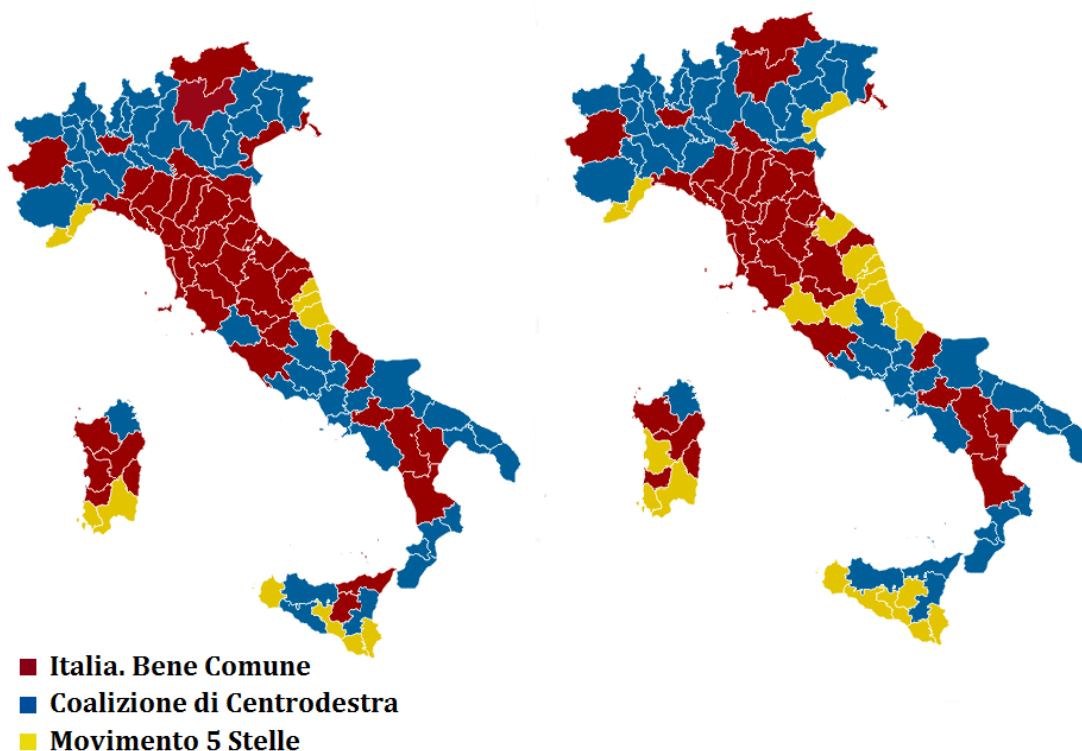
Zdroj: Ministero dell'Interno, 2013 (Senato)

Důležitým ukazatelem pro tuto práci je počet hlasů, které získala Lega Nord. Do Poslanecké sněmovny to bylo 4,09 % hlasů a do Senátu 4,34 %. Oproti předchozímu volebnímu období jsou tato čísla poloviční (8,3 % do Poslanecké sněmovny a 8,06 % do Senátu), za což největší měrou může účast v předchozí Berlusconiho vládě, která podala demisi. Tím pádem strana, která bojuje za autonomii severu, ztratila vliv, moc a především image, která už utrpěla vinou korupční aféry kolem rodiny Umberta Bossiho.

Během posledních let proběhla reforma uvnitř strany, určitá změna jejích motivů, a především rozšíření své sféry vlivu na regiony střední Itálie, aby tak zasáhla větší pole voličů, a tím mohla získat i větší moc na prosazení svých (zejména ekonomických) zájmů. Zahrnutím středoitalských regionů však musela mírně buď upravit program, nebo jej rozšířit. Rozhodla se pro druhou variantu a začala poukazovat na rozdílnost mezi regiony střední a jižní Itálie, stejně jako tomu činí v rámci severních regionů. Jižní Itálie je podle Lega Nord kamenem, jenž celou zemi stahuje ke dnu a zabraňuje rozkvětu velmoci, kterou Itálie bývala a mohla by opět být.

Zajímavý pohled naskýtá mapa volebních preferencí v jednotlivých regionech Itálie (viz. obrázek č. 8). S ohledem na výrazné odlišnosti mezi severem a jihem by se dalo očekávat, že preference budou rozdílné, ale opak je pravdou. Ve značné části severních provincií získala hlasy Coalizione di Centrodestra, stejně jako v jižní

části Itálie. Nutno podotknout, že v roce 2008 byly preference pro tuto koalici výrazně vyšší a během posledních voleb přešel značný počet provincií (jejich obyvatel) k volbě Italia. Bene Comune nebo k nově vzniklé Movimento 5 Stelle. Jedná se především o ostrovní části Itálie a některé provincie ve střední Itálii.

Obr. 8 Výsledky voleb 2013 do Senátu (vlevo) a Poslanecké sněmovny (vpravo) – provincie
Zdroj: YouTrend, 2013

Příčina, která zavinila stejné volební preference na jihu a severu země, je trochu nelogická, zejména z pohledu jihu, který by měl žádat spíše levicový přístup vlády, ale snadno vysvětlitelná. Tou byl vliv Silvia Berlusconiho v jižní části země, konkrétně jeho vztahy s mafií, kvůli kterým byl souzen, ale nikdy mu nebyly prokázány (stejně jako další protizákonné jednání). Tyto vztahy mu poskytují volební podporu. Podružnými faktory jsou existence velkého množství živnostníků v jižní Itálii nebo přesvědčivá volební kampaň.

V případě Movimento 5 Stelle je patrné, že získává řady podporovatelů po celé zemi, nehledě na místní příslušnost. Tato okolnost je alarmující pro obě opoziční

skupiny do dalšího volebního období. Ta by mohla nastat, pokud by stanula ve vedení vlády nevyhraněná strana.

Významné oslabení zaznamenala koalice pod vedením Silvia Berlusconiho oproti předchozím volbám. Existují pro to dva důvody. Prvním je neúspěšné předchozí období pod Berlusconiho vládou, druhým je údajná nepotvrzená ztráta moci a vlivu v jižních regionech, které mu byly oporou. Tento fakt však nelze verifikovat a musíme proto zůstat pouze u nepovedeného předchozího období.

Toto téma nás vede k dalšímu prvku, který se určitou měrou podepisuje na rozdílech mezi severem a jihem, a to k mafii, která v Itálii nese název Cosa Nostra a je považována za největší a nejsilnější organizaci tohoto typu v Evropě. Hlavním sídlem je už od počátků ostrov Sicílie, konkrétně město Palermo. Mafie vznikla v důsledku okupace jižních území, především ostrova Sicílie, okolními národy – původně to byly ozbrojené skupiny bránící majetek bohatých. Díky své vzdálenosti od centrální moci získala mafie volné pole působnosti a postupně rozšiřovala své zájmy a vliv.

Klasickým obohacovacím systémem mafie byla praktika, kdy výměnou za ochranu dotyčné osoby, její rodiny nebo podniku, si účtovala finanční protihodnotu. Systém se natolik rozšířil, že proti němu bylo těžké bojovat právním systémem, nehledě na vytvořené klientelistické sítě, které se skládaly z vysoce postavených osob v politice, bezpečnostních složkách, apod. Těm naopak mafie vyplácela finanční hotovost výměnou za spolupráci a prosazování jejích zájmů. Ty se postupem času rozšířily o obchod s drogami, alkoholem, především v období prohibice, zbraněmi nebo o nelegální hazardní hry. Díky takto nastavenému systému zaujala výsadní postavení, které si drží dodnes, zejména v regionu Sicílie, městě Neapoli a dalších oblastech jižní Itálie.

Všechny aspekty hovoří pro to, že mafie chtěla mít nadále nadvládu nad jihem Itálie – na severu existovalo příliš mnoho velkých společností, které bylo těžké ovládnout, především nadnárodní firmy – aby nepřišla o své zisky, odhadem ročně 100 mld. eur. Je pravděpodobné, že se všemožnými způsoby, mohla snažit o znemožnění implementace nástrojů centrální vlády na území jižních regionů. V případě, že by nechala tato opatření projít, by mohlo dojít k situaci, kdy se na „jejím území“ objeví další velcí hráči, se kterými nebude schopna bojovat v rámci

svých praktik. I to může být jednou z příčin rozdílnosti mezi severem a jihem. Bohužel tyto domněnky se nedají verifikovat, protože pravděpodobně neexistuje člověk, který by měl důkazy o tomto dění a riskoval svědectvím.

4.3 Shrnutí rozdílnosti severní, střední a jižní části Itálie

V první části došlo k porovnání ekonomických, sociálních a kombinovaných faktorů pomocí shlukové analýzy na základě zjištěných dat. Z tohoto pohledu lze nalézt významnou rozdílnost mezi jednotlivými částmi Itálie. Nejvyspělejší částí je sever, kterému se přibližují centrální regiony Lazio a Toscana. Následuje zbytek centrální Itálie a poslední v řadě jsou jižní regiony, které zaostávají takřka ve všech zkoumaných oblastech.

Ve druhé části došlo ke komparaci kvalitativních prvků, které nelze vyjádřit porovnatelnými hodnotami, ale pouze holistickým studiem informací a jejich následnou komparací. Zde již výsledky nejsou tak jednoznačné. V rámci ekonomického vývoje bylo zkoumáno více faktorů, které korespondovaly se zjištěním analytické části a poukazují na rozdílnost, jež byla zapříčiněna rozdílnými historickými událostmi na jednotlivých územích Itálie.

Druhou skupinou byly faktory sociální, kde však nebyly nalezeny výrazné rozdílnosti, které by měly zapříčinit separaci severního území. Drobné rozdílnosti lze nalézt (národnostní menšiny, jazykové odlišnosti), ale ty můžeme nalézt téměř ve všech vyspělých státech a nejsou problémem, který by byl společensky nebo jinak nepříjemný. Jediným aspektem, jenž může být problémový, je mentalita, ovlivněna odlišným historickým vývojem. V úvahu byla brána především v souvislosti s pracovní morálkou a ostatními oblastmi, které mají vliv na produktivitu místní populace, a bylo dosaženo závěru, že v jižních regionech je mentalita odlišná tak, že neprospívá ekonomickému dění v oblasti.

Poslední částí bylo politické spektrum a mafie. Zde bylo zjištěno, že volební preference jsou v jižní a severní části totožné, ale ovlivněné posledním funkčním obdobím vlády, která byla nucena podat demisi. Tento fakt měl za následek změnu preferencí voličů, jenž však byla irelevantní vzhledem k místní příslušnosti voličů, protože preference se měnily celostátně. Posledním zkoumaným prvkem byla mafie. Toto je téma velmi spekulativní, ale její existence má významné následky

a vzhledem k tomu, že působí zejména na území jižní Itálie, tak lze usoudit, že zde nastává rozdílnost v určitých oblastech života populace a podniků oproti případu, kdy by zde mafie nepůsobila. Tato rozdílnost je vnímána negativně z důvodu implementace opatření, která by měla jihu pomoci v konvergenci k vyspělejšími oblastem země.

Pokud se podíváme na zjištěné informace, vychází nám, že rozdílnost nastává především v ekonomické oblasti a v aspektech s touto oblastí souvisejících. V ostatních faktorech lze považovat severní a jižní část země za podobné, přestože zde, stejně jako u všech jiných států, existují mírné difference, které však pouze charakterizují dané území a nemají výrazný vliv na nejednotu státu.

5 Diskuze

V analytické části bylo zjištěno, že zásadní rozdílnost existuje mezi severními, centrálními a jižními regiony pouze ve sféře ekonomické. Tímto se dostáváme k tomu, proč existují tendence volající po autonomii severních regionů od jižních? Odpověď není komplikovaná, protože v dnešním světě je ekonomická oblast tím hlavním. Finanční záležitosti souvisí s mocí. Z toho plyne, že v případě mocenské touhy lze využít velmi výrazně otázku financí k manipulaci.

Tato situace nastala v severní Itálii, kde je touha po oproštění od jihu, na který musí bohaté severské regiony přispívat, a jako nástroje slouží všemožné argumenty, ať už podložené fakty nebo nikoliv. Mezi takové argumenty patří územní soudržnost postavená na historickém základě, sociální distancovanost s poukázáním na absolutní odlišnost v myšlení, chování a preferencích obyvatelstva nebo výrazná kulturní a etnická odlišnost. V rámci výzkumné části bylo zjištěno, že tomu tak není, ale moderní propaganda a její nástroje jsou tak mocné, protože dokáží značným způsobem změnit myšlení lidí, a tím je přinutí k jinému rozhodování.

S přihlédnutím k těmto okolnostem však nemůžeme upřít severním regionům to, po čem sami touží. V případě, kdy by opravdu došlo k prosazení změny vnitřního uspořádání Itálie, by bylo dobré znát scénáře, jež by mohly nastat. Ty jsou obsahem této kapitoly a postupně budou rozebrány jednotlivé formy uspořádání, které přicházejí v úvahu. Jedinou formou státního uspořádání, která nebude rozebrána, je konfederace, která nemá reálnou šanci vzniknout, natož fungovat. Pokud by se severní část oddělila, nemá nejmenší potřebu spolupracovat s jižní částí země.

5.1 Separace

Separace byla vybrána jako první, protože se jedná o možnost extrémního rázu a absurdní variantu řešení. Jedná se o případ, kdy by došlo k úplnému odtržení severních, a možná i některých centrálních, regionů od zbytku Itálie.

Absurdní se tato situace stává především kvůli zjištění, že existují pouze malé rozdíly kulturní, lingvistické nebo v působnosti národnostních menšin mezi

jednotlivými regiony Itálie. Ta je stále jednotným celkem s jedním hrdým národem, který nemá takové difference mezi sebou navzájem, aby to bylo předmětem odtržení některé z částí. Podobným příkladem by mohl být rozpad České republiky na Čechy, Moravu a Slezsko.

Mezi první problémy tohoto scénáře řadím to, že by nově vzniklé státy musely být ostatními uznány jako suverénní. Na to navazuje další problém, a to, že Itálie patří do Evropské unie. Který z nově vzniklých států by získal místo po Itálii? Stala by se druhá část automaticky členem EU? V případě, že ano, jak by bylo naloženo s konvergenčními kritérii pro přijetí eura, když už zde euro funguje řadu let a jižní Itálie by pravděpodobně nesplňovala podmínky? Stála by EU o jižní Itálii? To jsou jen hlavní z řady otázek, které by bylo nutné vyřešit a na které nezná nikdo odpověď, a jejich řešení by bylo velmi složité.

Připusťme, že tato situace nastala a obě nově vzniklé země se staly členy EU. Bude to pro severní regiony výhodnější? Odpadne nutnost přispívat v rámci vnitrostátních veřejných financí na chudší jih a sever bude moci se svými financemi nakládat čistě dle své vůle. To by pro ně bylo pozitivní, ale co z pohledu evropských financí? Už momentálně je Itálie mezi tzv. čistými plátcí, což znamená, že do evropského rozpočtu přispívá více, než z něj následně dostane. Pokud by se země rozdělila, tak by s vysokou pravděpodobností došlo ke změně poměru přispívání a následných obdržených dotací. Zde nastává problém, protože severním regionům by se poměrově zvýšila negativní bilance, naopak jižní regiony by se pravděpodobně zařadily mezi čisté příjemce. Otázka zní – jak velká změna těchto poměrů by to byla? Získaly by tím více severní nebo jižní regiony? Nebo by získaly více obě části Itálie? Nebo by naopak obě tratile? To je zásadním problémem, kterým by mohly být úplně nabourané myšlenky severních regionů o ekonomické nezávislosti na chudém jihu.

Pravděpodobně ani v očích zastánců severoitalské autonomie se tato varianta nejeví jako reálná, už skrze množství administrativních náležitostí, které by bylo třeba vyřešit, a nevyjasněné výše zmíněné otázky, na které nebudou znát odpověď, dokud k této situaci nedojde.

5.2 Federace

Federativní uspořádání má reálnější šanci vzniknout, už z toho důvodu, že Itálie by pořád zůstala Itálií, a došlo by pouze k určité formě decentralizace, která by se navenek neprojevovala, a národní cítění Italů by bylo zachováno. I taková varianta byla jednou z možných řešení, které navrhovala politická strana Lega Nord.

Mohly by nastat oba případy federace – symetrická i nesymetrická. Záleželo by na zarputilosti prosazení vlastních zájmů, především sever by v takovém případě žádal mnohem větší privilegia. Z politického hlediska by došlo k postoupení určitých legislativních pravomocí na nižší úroveň, stejně jako nakládání s určitou částí veřejných financí. Rozsah by opět záležel na vyjednávacích schopnostech zúčastněných stran, nebo na tom, do jaké míry by byly regionální vlády schopny vykonávat přidělené pravomoci.

Problém by mohl nastat při rozdělování jednotlivých územních jednotek. Zde se nabízejí tři varianty. První je uskupení sever, střed a jih. V tomto případě však regiony Lazio a Toscana budou mít tendence připojit se k severu nebo alespoň vyjednat pro sebe stejné podmínky (pokud by jednalo o nesymetrickou federaci), což by bylo složité kvůli ostatním regionům ve středu – Marche a Umbrii.

Druhou variantou je ponechání 20 regionů. Zde by však nastal při vyjednávání obrovský problém, pokud by jednalo o nesymetrickou federaci – jak nastavit pravomoci pro jednotlivé regiony tak, aby to všem vyhovovalo a systém z toho nezkolaboval? V případě symetrické federace se tato varianta jeví poměrně logicky, pouze by muselo být jasně definováno, jaké pravomoci má region v oblasti ekonomické, aby nedošlo ke zmatečné situaci ve veřejných financích.

Třetí variantou uspořádání je nově vzniklé rozdělení na základě důkladné analýzy podobných znaků jednotlivých regionů. To se však z nabízených variant jeví jako nejméně pravděpodobné, přestože z logického hlediska by byla nejvhodnější (ale muselo by se jednat pouze o nesymetrickou federaci, jinak by takové rozdělení pozbývalo smysl), protože by přenechala přesně zacílené kompetence jednotlivým regionům odpovídající jejich stavu a potřebám.

Dalším problémem by mohl být nezájem severních regionů o vývoj jižních regionů. Vzhledem k uvedeným znakům mentality a dalších působících faktorů

(zejména ekonomických) v jižní části Itálie, by mohlo dojít k postupné divergenci mezi oblastmi na severu a jihu, což by do budoucna mohl být velký problém nejen pro Itálii, ale taktéž pro Evropskou unii jako celek. V případě decentralizace vlády by se objevil větší prostor pro praktiky mafie. Zde však lze těžko posoudit, jestli by toho využila, případně zda by to mělo pozitivní nebo negativní efekt.

5.3 Ekonomická autonomie

Regiony v Itálii mají určitou míru autonomie v nakládání s vlastními prostředky, nicméně většina z nich putuje do rukou centrální vlády, což není pozitivní pro severní regiony. Obecně ekonomická otázka je hlavním tématem, o který jde v případě separatistických tendencí Padanie. K dosažení svých ekonomických cílů, tj. poskytování méně finančních prostředků do centrální pokladny a získání více financí do investic a rozvoje vlastních regionů, využívají všech odlišností (kulturních, etnických, lingvistických atd.) mezi severními a jižními regiony. Ve své podstatě to je logické, protože potřebné investice v rámci fiskální politiky jsou mírně odlišné na severu a jihu země.

Scénář by vypadal jako u některých regionů, které již mají autonomní postavení z kulturních a historických důvodů a týká se pouze pravomocí mimoekonomických (například Valle d'Aosta). Severní regiony by získaly zvláštní status, na základě kterého by měly větší kontrolu nad veřejnými financemi v rámci svých regionů. Nicméně by bylo potřeba změnit strukturu investic v rámci centrální vlády na území těchto regionů, aby nedocházelo ke stejným nebo protichůdným strategiím v oblasti investic. Strategie fiskální politiky v jižních regionech by pak zůstala převážně v rukou centrální vlády, která by se měla snažit aplikovat kroky, které povedou k postupnému zlepšování ekonomické situace na jihu Itálie.

Ani zde se však neobejdeme bez problémů, které by takřka jistě nastaly. Centrální vláda se nebude chtít vzdát dodatečných financí, jež slouží k dotování v jižních regionech, a tyto finance by pak neměla odkud čerpat, takže by muselo dojít k určitému kompromisu – na pomezí zájmů severních regionů a centrální vlády (lépe řečeno v zájmu Itálie). Druhým problémem by se mohla stát určitá „závist“ ostatních regionů, které by se mohly domáhat podobných pravomocí.

Narůstající tlak by tak způsobil zavedení podobných podmínek ve všech regionech a centrální vláda by přišla o jednu ze svých funkcí. V takovém případě už by bylo lepším řešením změnit vnitřní uspořádání na symetrické federativní, které by zajišťovalo stejný rozsah pravomocí pro všechny regiony.

Pokud by se však podařilo najít vhodné kompromisy (např. přenechání pravomocí a větší části veřejných financí výměnou za poradní činnost pro jižní regiony), tak se jedná o velmi vhodný scénář řešení situace. Severní regiony budou mít možnost rozhodovat o své budoucnosti a nebudou přispívat příliš mnoho na „zaostalý“ jih, centrální vládě odpadne starost se severními regiony (ale bude v poradní a koordinační roli i nadále), které se však o sebe dokážou postarat a neznamenaají tak hrozbu pro Itálii (např. nehrozí ekonomický kolaps) a zůstanou jim finance a pravomoci ohledně rozhodování v centrální a jižní Itálii, kde mohou vhodnými opatřeními dosáhnout zlepšení ekonomické situace a v poslední řadě jižní regiony budou stále dotovány a taženy lepšími regiony směrem nahoru (nedojde k jejich opomíjení).

5.4 Speciální případ – změna volebního systému a postoupení určitých pravomocí v oblasti legislativní a ekonomické

Scénář velmi specifický, a do jisté míry připomínající federativní nesymetrické uspořádání, je změna volebního systému a přiřknutí určité míry autonomie v oblasti ekonomické. Speciální pravidla při volbách již existují pro regiony Valle d'Aosta a Molise, a taktéž pro Italy žijící v zahraničí.

Pokud by měly severní regiony výrazný zájem rozhodovat více o svých záležitostech, pak by toho mohlo být dosaženo nejen v rámci ekonomické autonomie, ale také politické. Tento scénář se skládá ze dvou hlavních prvků. Jde o volební systém do centrální vlády a přiřknutí legislativních pravomocí pro decentralizovanou regionální vládu. Pro tu by byly zřízeny instituce a regulérní volby a byly by v centrálním právu vytyčeny pravomoci, v jejichž rámci by tyto instituce mohly rozhodovat. To je samozřejmě spojené se stránkou ekonomickou, konkrétně veřejnými financemi, které by musely být součástí těchto plánů. Změna volebního systému do centrální vlády by také mohla být řešením, pokud by došlo

ke změně struktury získání mandátů (jako tomu je v případě Valle d'Aosta – zde je však velmi malé měřítko) a bylo by dosaženo vyššího vlivu ze strany padánských regionů. Zde však existuje vysoké riziko toho, že budou jednat slovy centrální vlády pouze ve svůj prospěch a budou opomíjet blaho celého státu.

Opět vyvstanou otázky, na které je velmi těžké odpovědět. Jak rozsáhlé pravomoci udělit severní vládě? Kterých oblastí by se týkaly? Jak následně koordinovat centrální a regionální rozhodnutí? V případě kolize, jak je řešit? Jakým způsobem zabránit ostatním regionům dožadovat se stejných pravomocí? Může takový systém vůbec fungovat?

Skrývá se zde velké množství otazníků a nástrah, nicméně se jedná o zajímavý způsob vyřešení situace, který by mohl pokrýt extrémní případy autonomistických tendencí, které by volaly po úplné separaci.

6 Závěr

Přes veškeré historické události, které nastaly na území dnešní Itálie, se podařilo k dnešnímu dni vytvořit poměrně jednotný národ, který se jeví velmi sourodě a vykazuje společné znaky, především románské. Rozdílnosti v historickém vývoji se podepsaly zejména na aktuální ekonomické situaci, která se jako jediná vyznačuje výraznými odlišnostmi mezi severní, centrální a jižní částí Itálie. V současnosti zastávají finance, obchod a nadnárodní společnosti velkou roli v životě každého ve vyspělém světě. Pro mnohé jedince je také velmi důležité být u moci. Proto vznikají autonomistické tendence, kdy lidé usilují o vlastní prospěch a zapomínají na slabší.

V rámci práce byly rozebrány důležité ekonomické, sociální a politické (a některé stojící na pomezí těchto oblastí) faktory, jež mají nebo by mohly mít vliv na rozdílnost mezi regiony nebo částmi (sever, střed, jih) Itálie. Některé z nich jsou často používány jako nástroje kampaně volající po určité formě autonomie Padanie, kterým však dominuje ekonomické hledisko, a tyto nástroje mají spíše zakrývat toto hledisko. Analytická část ukázala, že v jiných oblastech neexistují extrémní nebo nesmazatelné rozdílnosti v rámci Itálie a jejích regionů, tudíž vše směřuje ke snaze ekonomického obohacení na úkor méně vyspělých částí.

Na základě výsledků shlukové analýzy lze odpovědět na první výzkumnou otázku, která má následující znění: „Jsou severní regiony Itálie výrazně odlišné od centrálních a jižních regionů z pohledu ekonomického a socio-ekonomického?“ Odpověď je (možná až příliš) jednoznačná a zní ano. Výsledky poukazují na výraznou ekonomickou rozdílnost mezi severními a jižními regiony, zatímco centrální regiony stojí na pomezí, povětšinou blíže severním regionům. V návaznosti na ekonomickou rozdílnost následují rozdíly v oblasti socio-ekonomické, mezi kterými dominuje podíl lidí na pokraji chudoby a sociálního vyloučení, kde jsou taktéž znatelné významné rozdíly. Jediným faktorem, který se zdá být vyrovnaným je terciární vzdělanost populace, ale v posledních letech dochází k vyššímu nárůstu u severních regionů.

Druhá výzkumná otázka zněla: „Jsou severní regiony Itálie odlišné od centrálních a jižních regionů z pohledu historického, kulturního, lingvistického

a s ohledem na další vybrané kvalitativní prvky?“ Zde je již odpověď výrazně složitější. Historický vývoj nebyl ani zdaleka jednotný na územích, které dnes tvoří stát Itálie. Odlišné národy (kmeny, apod.) operující na těchto územích zde zanechaly určité rozdílné prvky, stejně jako ovlivnily mentalitu, chování a způsob života lidí. Nejvýraznější odchylky byly zanechány opět v rámci ekonomických aspektů. Pokud se však podíváme na kulturní, lingvistické, sociální a jiné prvky, tak se dá říci, že se Itálie v tomto směru významně sjednotila, hlavně z toho důvodu, že vytváří společný národ již delší dobu, během které se tyto prvky sjednotily a mírné odlišnosti postupně smazaly. Zbyly pouze zanedbatelné známky rozdílnosti, jako je úřední jazyk v regionu Valle d'Aosta nebo etnické menšiny na jihu a severu země. Ty jsou však zanedbatelné z holistického pohledu Itálie.

Nejzajímavější odpověď lze nalézt na třetí výzkumnou otázku: „Přinesla by některá z forem autonomie Padánie prospěch Itálii jako celku, včetně Padánie?“ Zde je totiž nutné rozdělit otázku na dvě části – prospěch pro Padánii (severní regiony) a prospěch pro Itálii jako celek. Ve chvíli, kdy by mělo dojít k určité formě autonomie Padánie, tak to bude automaticky znamenat, že si Padánie polepší, v opačném případě by se autonomie jevila jako holý nesmysl (v případě vynucení autonomie Padánií nebo subjekty zainteresovanými v Padánii). Jednoznačné pozitivum autonomie pro Padánii však není následováno stejným důsledkem pro Itálii jako celek. V rámci diskuze byly rozebrány reálné scénáře, které by mohly nastat. Ani jeden z nich však neukazuje na výhodnost pro Itálii jako celek, maximálně pro zachování stavu. Toho by mohlo být dosaženo v rámci ekonomické autonomie pro Padánii, protože Padánie si pomůže po finanční stránce (ať už nominálně nebo možností vlastního rozhodování o veřejných financích na svém území), ale zůstane zachován určitý způsob dotací, které budou pomáhat jižním regionům, pokud dojde ke kompromisu a centrální vláda nepodlehne nátlaku a neučiní úplnou autonomii Padánie. Výměnou za tento status by mohlo být dosaženo poradní a konzultační asistence ze strany severních regionů, aby byl jih země postupnými kroky přibližován ekonomicky – na tom by měl mít zájem i bohatý sever, protože mu pak odpadnou starosti s přílišným dotováním jihu ve chvíli, kdy ten se osamostatní, alespoň co se veřejných financí týká.

Nejvhodnějším scénářem by tedy byla ekonomická autonomie, za níž následuje federativní uspořádání Itálie, které by v konečném důsledku možná bylo vhodnější. Všechny regiony by mohly dosáhnout na stejný status a z pohledu Itálie by nemuselo dojít k radikálnímu zhoršení, co se veřejných financí týká. Reformace by byla ale velmi složitá s ohledem na velké množství strukturálních a legislativních otázek, které by vyvstaly. Poslední variantou připadající v úvahu je uvedený speciální případ, kdy by došlo ke změně volebního systému a přiřknutí právních a legislativních pravomocí na decentralizovanou úroveň, konkrétně by byla tato změna přisouzena pouze Padánii. Tuto variantu je vhodné využít v případě extrémně vyhocené situace, kdy by Padánie vykazovala tendence po úplné separaci – Padánie by získala významnou autonomii a zároveň by zůstala zachována Itálie, která by nepřišla o veškeré prostředky pro výkon centrální moci, jež následně přerozděluje jižním regionům.

Obecně neexistují závažné důvody, které by měly zapříčinit rozpad nebo vnitřní změny v rámci Itálie, a měnit postavení uměle vytvořeného konceptu Padánie (jedná se o verzi Padánie vytvořenou politickou stranou Lega Nord) v rámci Itálie. Padánie zaujímá v Itálii významnou roli z ekonomického hlediska, ale podobné rozdílnosti nalezneme téměř všude ve vyspělém světě a nejsou předmětem tendencí vedoucích k autonomii. Pro takové tendence je potřeba stabilnějšího základu (například extrémní kulturní a etnická rozdílnost). Zde se jedná pouze o boj o finance a snahu severních regionů ukázat na to, že se jim nezamlouvá přístup centrální vlády k veřejným financím a snaha prosadit některé své zájmy.

7 Použitá literatura

Tištěné zdroje:

ANDREWS, ROBERT. *Itálie*. 3. vyd. Přeložil Radek BENEŠ. Brno: Jota, 2012. ISBN 978-80-7462-080-5.

BIALASIEWICZ, LUIZA. *Europe in the World: Eu Geopolitics and the Making of European Space Critical Geopolitics*. Farnham: Ashgate Publishing, Ltd., 2011.

BRERA, GIANNI. *Storie dei Lombardi*. Milán: Baldini & Castoldi, 1993. ISBN 8885989276.

COSTITUZIONE DELLA REPUBBLICA ITALIANA. In: Řím, 1947. ISBN 9788802084183 (vydání z roku 2012). Dostupné z: http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf

D'AMATO, GIANNI. *Italy's Northern League: between ethnic citizenship and a federal state*. In: Rethinking nationalism & ethnicity. 1997. ISBN 978-1859739310.

ENCICLOPEDIA UNIVERSO: ITALIA. VII. Novara: De Agostini, 1965.

FILIP, JAN, SVATOŇ, JAN, ZIMEK, JOSEF. *Základy státovědy*. 4. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4057-2.

FŇUKAL, MILOŠ. *Politická geografie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3900-6.

GIORDANO, BENITO. *Italian regionalism or "Padanian" nationalism - the political project of the Lega Nord*. Political geography. 2000, 4(19). DOI: 10.1016/S0962-6298(99)00088-8

HOLUB, ZBYNĚK. *Region, regionalistika, regionalismus a regionalisté*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. ISBN 978-80-86708-39-3.

JEPSON, TIM. *Itálie*. 3. vyd. Přeložil Ivan Kolman. Brno: CPress, 2014. Velký průvodce National Geographic. ISBN 978-80-264-0419-4.

KLÍMA, KAREL a kol. *Státověda*. 2. rozšíř. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2011. ISBN 978-80-7380-296-7.

- KUNC, Jiří. *Stranické systémy v re/konstrukci : Belgie, Itálie, Španělsko, Československo, Česká republika*. 1. vyd. Praha: SLON, 2000. ISBN 80-85850-79-6.
- LEČÍKOVÁ, MIROSLAVA. *Itálie - jih: podrobné a přehledné informace o historii, kultuře, přírodě a turistickém zázemí jižní Itálie*. 4. vyd. Praha: Freytag&Berndt, 2010. Průvodce na cesty. ISBN 978-80-7316-027-2.
- MAIORINO, TARQUINIO. *Fratelli d'Italia. La vera storia dell'inno di Mameli*. 2. vyd. Milán: Mondadori, 2001. ISBN 8804499850.
- MINAŘÍK, BOHUMIL, JANA BORŮVKOVÁ A MILOŠ VYSTRČIL. *Analýzy v regionálním rozvoji*. Praha: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-129-1.
- PAVLÍČEK, VÁCLAV. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Praha: Linde, 1998. ISBN 80-7201-141-3.
- RUBENSTEIN, JAMES M. *The cultural landscape : an introduction to human geography*. 1. vyd. Boston: Prentice Hall, 2011. ISBN 978-0-321-67735-8.
- SKOKAN, LADISLAV. *Úvod do teorie geografie II*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1999. ISBN 80-7044-229-8.
- STRMISKA, MAXMILIÁN. *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně-politický pluralismus: Pojetí a typologie evropských regionálních stran a regionálních stranických soustav*. 1. vyd. Brno: AP, 2005. ISBN 80-902652-5-1.
- TOUŠEK, VÁCLAV; KUNC, JOSEF; VYSTOUPIL, JIŘÍ. *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-114-4.
- VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIE DIDEROT. *Šestý svazek (P/R)*. 2. vyd. Praha: Diderot, 2002. ISBN 80-86613-06-2.

Ostatní zdroje – s uvedeným autorem:

- BARTÁKOVÁ, PETRA. *Italský volební systém*. Parlamentní institut [online]. 2006 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20535
- DEL FRATE, CLAUDIO. *Maroni leader della Lega: "Via da Roma"*. Corriere della Sera. 2012 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z:

- http://archiviostorico.corriere.it/2012/luglio/02/Maroni_leader_della_Lega_Via_co_9_120702035.shtml
- GIORDANO, BENITO. *The Lega Nord and the Changing Politics of Italian Identity*. Forum for modern language studies [online]. 2002 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://fmml.oxfordjournals.org/>
- GOMEZ-REINO CACHAFEIRO, MARGARITA. *A Territorial Cleavage in Italian Politics? Understanding the Rise of the Northern Question in the 1990s*. South European Society and Politics[online]. 2000, 5(3) [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13608740508539615?journalCode=fses20>
- JACOBS, FRANK. *The True Heart of Europe – the Blue Banana*. BigThink [online]. 2015 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://bigthink.com/strange-maps/the-true-heart-of-europe-nil-the-blue-banana>
- KANDERKOVÁ, MARTA A ZUZANA BABAJKOVÁ. *Dopravné plánovanie na lokálnej a medzinárodnej úrovni*. Silnice-Železnice [online]. 2008 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.silnice-zeleznice.cz/clanek/dopravne-planovanie-na-lokalnej-a-medzinarodnej-urovni/>
- LAMBERT, TIM. *A brief history of Italy*. In: Local Histories [online]. 2014 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.localhistories.org/italy.html><http://www.britannica.com/topic/history-of-Italy>
- LA ROSA, MARCO. *Padania: between Italy and Europe* [online]. 2012 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.academia.edu/4422929/Padania_between_Italy_and_Europe
- LEGA NORD. *Dichiarazione di indipendenza e sovranità della Padania*. 1996.
- LORENC, MIROSLAV. *Závěrečné práce - metodika*. Lorenc-info [online]. 2013 [cit. 2016-04-22]. Dostupné z: <http://lorenc.info/zaverecne-prace/metodika.htm>
- MALATESTA, FRANCESCO. *Eroi d'Italia - 5 - Alberto da Giussano. Il Carabiniere* [online]. 2004 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z:

- <http://www.carabinieri.it/editoria/il-carabiniere/anno-2004/giugno/storia/eroi-d-italia---5---alberto-da-giussano>
- MAREŠ, MIROSLAV. *Iredentismus: tradiční a nová dimenze hrozby pro Českou republiku*. In: *Obrana a strategie*. Brno: Univerzita obrany [online], 2010 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/redakce/tisk.php?lanG=cs&clanek=47143&slozka=17481&xsekce=47132&>
- METAXAS, THEODORE A MARIA TSAVDARIDOU. *From 'Blue Banana' To 'Red Octopus' And The Development Of Eastern And Southern European Cities: Warsaw And Lisbon*. *Regional and Sectoral Economic Studies* [online]. 2013, 13(1) [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.usc.es/economet/journals2/eers/eers1312.pdf>
- SANTINI, FRANCESCO. *Fanti spiega la sua proposta per una grande "lega del Po"*. La Stampa. Turín, 1975 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://www.archiviolaStampa.it/component/option,com_lastampa/task,search/action,viewer/Itemid,3/page,0009/articleid,1110_01_1975_0257_0010_21486513/
- TAYLOR, PAUL. *No more Blue Banana, Europe's industrial heart moves east*. Reuters [online]. 2015 [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/us-eu-industry-analysis-idUSKBN0MB0AC20150315>

Ostatní zdroje – bez uvedeného autora:

- ČESKÁ TELEVIZE. *Také Itálie se chce proinvestovat z krize* [online]. 2013 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1081976-take-italie-se-chce-proinvestovat-z-krize>
- EUROSTAT. *NUTS - Nomenclature of territorial units for statistics* [online]. 2015 [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>
- FORZA ITALIA. *Statuto di Forza Italia* [online]. 2015 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://forzaitalia.it/speciali/statutoforzaitalia04.pdf>

- HERALDRY OF THE WORLD. *National Arms of Italy* [online]. 2016 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: http://www.ngw.nl/heraldrywiki/index.php?title=National_Arms_of_Italy
- HISTORY OF ITALY. In: Lonely Planet [online]. 2016 [cit. 2016-04-25]. Dostupné z: <http://www.lonelyplanet.com/italy/history#20117>
- HISTORY OF ITALY. In: Understanding Italy [online]. Digital Media 68, 2010 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://www.understandingitaly.com/profile-content/history.html>
- MINISTERO DELL'INTERNO. *Archivio storico delle elezioni - Camera del 24 Febbraio 2013* [online]. 2013 [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://elezionistorico.interno.it/index.php?tpel=C&dtel=24/02/2013&tpa=I&tpe=A&lev0=0&levsut0=0&es0=S&ms=S>
- MINISTERO DELL'INTERNO. *Archivio storico delle elezioni - Senato del 24 Febbraio 2013* [online]. 2013 [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://elezionistorico.interno.it/index.php?tpel=S&dtel=24/02/2013&tpa=I&tpe=A&lev0=0&levsut0=0&es0=S&ms=S>
- MOVIMENTO 5 STELLE. *Regolamento Movimento 5 Stelle* [online]. 2016 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/materiali-bg/Regolamento-Movimento-5-Stelle.pdf>
- PARTITO DEMOCRATICO. *Statuto del Partito Democratico* [online]. 2015 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.partitodemocratico.it/statuto/>
- SCelta CIVICA. *Lo statuto di Scelta Civica* [online]. 2015 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.sceltacivica.it/statuto>
- THE WORLD FACTBOOK: ITALY. Central Intelligence Agency [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/it.html>
- YOUTREND. *Le mappe elettorali interattive di YouTrend* [online]. 2013 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.youtrend.it/mappe-elettorali-interattive-youtrend/>

Datové zdroje:

EUROSTAT. *Database* [online]. 2016 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database>

- > Regional economic accounts – ESA2010 -> Gross domestic product indicators – ESA2010 -> Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 2 regions (nama_10r_2gdp)
- > Regional economic accounts – ESA2010 -> Household accounts – ESA2010 -> Income of households by NUTS 2 regions (nama_10r_2hhinc)
- > Regional economic accounts – ESA95 -> Gross domestic product indicators – ESA95 -> Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 2 regions (nama_r_e2gdp)
- > Regional economic accounts – ESA95 -> Household accounts – ESA95 -> Income of households by NUTS 2 regions (nama_r_ehh2inc)
- > Regional education statistics -> Population aged 25-64 by educational attainment level, sex and NUTS 2 regions (%) (edat_lfse_04)
- > Regional science and technology statistics -> R&D expenditure and personnel -> Total intramural R&D expenditure (GERD) by sectors of performance and NUTS 2 regions (rd_e_gerdreg)
- > Regional labour market statistics -> Regional unemployment – LFS annual series -> Unemployment rates by sex, age and NUTS 2 regions (%) (lfst_r_lfu3rt)
- > Regional labour market statistics -> Regional unemployment – LFS annual series -> Long-term unemployment (12 months and more) by NUTS 2 regions (lfst_r_lfu2ltu)
- > Regional poverty and social exclusion statistics -> People at risk of poverty or social exclusion by NUTS 2 regions (ilc_peps11)
- > Regional poverty and social exclusion statistics -> People living in households with very low work intensity by NUTS 2 regions (population aged 0 to 59 years)(ilc_lvhl21)

Přílohy

A Přiložené CD

Z důvodu velikosti zpracovaných tabulek v MS Excel a nekompatibilitnosti (nemožnosti komprimace velikosti při kopírování) tabulek z programu STATISTICA byla veškerá data umístěna na přiložené CD. Na CD jsou všechny materiály a výsledky, kterých bylo dosaženo během analytické části, včetně shlukové analýzy.

Příloha 1 – soubor Vstupní data.xlsx, list 2004

Příloha 2 – soubor Vstupní data.xlsx, list 2014